

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

Modely pojištění používané penzijními fondy

Zdenka Bothová

© 2013 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra ekonomických teorií

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Bothová Zdenka

Veřejná správa a regionální rozvoj - k.s. Klatovy

Název práce

Modely pojištění používané penzijními fondy

Anglický název

Insurance models used by pension funds

Cíle práce

Cílem práce je popsat běžně používané modely penzijního pojištění používané penzijními fondy v ČR a v zahraničí. Zaměřit se na používaná data a vztahy mezi veličinami. Komparovat uvedené modely.

Metodika

Při zpracování práce bude využito teoretických poznatků, analýzy a syntézy, komparace, použití vhodných nástrojů a rozbor jejich účinnosti a kvantifikace. Bude při tom využito makroekonomických časových řad a dalších dostupných údajů. Bude též použito publikací českých i zahraničních autorů týkajících se daného tématu.

Harmonogram zpracování

1. Zápočet LS/2012: Vyhledání a studium literatury
2. Zápočet ZS/2013: Vypracování teoretické části
3. Zápočet LS/2013: Vypracování analytické části a závěru

Rozsah textové části

30 - 40 stran

Klíčová slova

Důchodové pojištění, formy důchodového pojištění, pilíře, rizika, penzijní fondy, metody výpočtu

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, J., SEKERKA, B., Makroekonomie, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-245-5

CIPRA T, Pojistná matematika teorie a praxe, 2. vydání, Ekopress, prosinec 2006, ISBN 80-86946-00-2

CIPRA T, Finanční a pojistné vzorce, Grada, 2006, ISBN 80-247-1633-X

PAVELKA, T., Makroekonomie. Základní kurz. 3. vydání. Slaný: Melandrium, 2007. 278 s. ISBN 80-86175-58-4.

SAMUELSON, Paul A., NORDHAUS, William D., Ekonomie, Martin Gregor et al., Vyd. 1., Praha, NS Svoboda, 2007. xxiii, 775 s., ISBN 978-80-205-0590-3

SEKERKA B, Matematické a statistické metody ve financování, cenných papírech a pojištění, Profess Consulting s.r.o., 2002, ISBN 80-7259-031

Zdroje dostupné na internetu:

Český statistický úřad <http://www.czso.cz>

Česká národní banka <http://www.cnb.cz>

Ministerstvo financí ČR <http://www.mfcr.cz>

a další

Vedoucí práce

Sekerka Bohuslav, prof. RNDr., CSc.

Termín odevzdání

březen 2013

doc. Ing. Josef Brčák, CSc.
Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.
Děkan fakulty

V Praze dne 9.10.2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Modely pojištění používané penzijními fondy“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 28. 11. 2013

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu prof. RNDr. Bohuslavu Sekerkovi, CSc. za jeho odbornou pomoc. Poděkování patří také mé rodině za jejich trpělivost, podporu a pomoc po celou dobu mého studia a všem dotazovaným osobám na úřadech za jejich ochotu a spolupráci.

Modely pojištění používané penzijními fondy

Insurance models by pension funds

Souhrn

Předmětem bakalářské práce „Modely pojištění používané penzijními fondy“ je rozbor důchodových systémů. V teoretické části jsou uvedeny druhy důchodových systémů a jejich charakteristika. Praktická část obsahuje představení modelů penzijního pojištění ve vybraných zemích a je provedena vzájemná komparace mezi jednotlivými systémy vybraných zemí. Závěrem je zhodnocení analyzovaných modelů penzijního pojištění v důchodových systémech.

Summary

The topic of the bachelor thesis „Insurance models used by pension funds“ is an analysis of pension systems. In the theoretical part the types of pension systems and their characteristics are listed. The practical part contains introduction of models of pension insurance in some selected countries, and is a relative comparison among some different systems in selected countries is made. Finally, it assesses the analyzed models of retirement pension systems.

Klíčová slova: důchodové pojištění, formy důchodového pojištění, pilíře, rizika, penzijní fondy, metody výpočtu

Keywords: pension insurance, forms of pension insurance, pillars, risks, pension funds, calculation methods

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Cíl práce a metodika	9
3	Teoretická část	10
3.1.	Důchodové systémy – literární rešerše	10
3.1.1.	Třídění podle provozovatelů.....	10
3.1.2.	Třídění podle způsobu financování.....	11
3.1.3.	Třídění podle vztahu příspěvku a dávky	12
3.1.4.	Účast v důchodovém systému.....	13
3.1.5.	Daňové prostředí.....	13
3.1.6.	Shrnutí rozdělení důchodových systémů	13
3.1.1.	Důchodový systém České republiky.....	14
3.2.1.	Důchodové pojištění – státní systém, I. pilíř	15
3.2.2.	Důchodové spoření – II. pilíř.....	20
3.2.3.	Doplňkové penzijní spoření – III. pilíř	27
4	Praktická část	31
4.1.	Současné důchodové modely penzijního pojištění vybraných zemí světa	31
4.1.1.	Penzijní systém v Chile.....	32
4.1.2.	Penzijní systém v Polsku	35
4.1.3.	Penzijní systém ve Švédsku	38
4.1.4.	Penzijní systém v USA	43
4.1.5.	Penzijní systém v Německu	46
4.2.	Komparace modelů	49
4.3.	Zhodnocení jednotlivých pilířů důchodového systému ČR.....	53
5	Závěr	58
6	Seznam použité literatury	60
7	Seznam použitých zdrojů.....	60
8	Seznam obrázků.....	62
9	Seznam tabulek	62
10	Seznam zkratk	62

1 Úvod

Problém zabezpečit své obyvatele v době nepříznivých životních situacích, které jsou důsledkem sociálních událostí, se snažila řešit každá vyspělá země. Sociálními události jsou myšleny nemoc, úraz, invalidita, ztáta živitele a především věk – stáří.

Důchodový systém vyvolává celosvětově řadu diskuzí. Je tvořen velkou škálou prvků a lze ho sledovat z různých úhlů pohledu. Informace, které je možné o důchodovém systému získat, bývají těžko srozumitelné, většinou roztříštěné a nesnadno přístupné.

Všechny země řeší problematiku udržitelnosti systému, některé již provedly změny, některé se osvědčily a jiné čekají na úpravu. Jsou pro ostatní země možnou inspirací a určením směru vývoje důchodové politiky. Oblast důchodového pojištění se postupně upravuje a přizpůsobuje potřebám vzájemně vyváženého a udržitelného ekonomického rozvoje každého státu.

Bakalářská práce objasňuje situaci v ČR, která si vyžádala úpravu parametrů a výpočtu dávek důchodového pojištění. Úprava vstoupila v platnost dnem 1. ledna 2013 a je pojmenována jako důchodová reforma. Byla předložena jako nevyhnutelné řešení kvůli věkové struktuře obyvatelstva ČR. Vývoj našeho obyvatelstva způsobil, že se rodí méně dětí a tím se snížila porodnost. Obyvatelé se dožívají vyššího věku a tím se postupně prodlužuje věk dožití. Populace stárne a tím dochází k úbytku ekonomicky aktivních obyvatel.

Dalším podstatným důvodem k důchodové reformě bylo předloženo, že většina starších obyvatel ČR (téměř 95%) očekává veškerou odpovědnost od státu a plně na důchod státem vyplácený spoléhá a jako řešení má být nový druhý pilíř, který je dobrovolný a umožňuje účastníkům přispívat do jednotlivých fondů, které jim mohou zhodnocovat úspory podle vybrané investiční strategie.

Důchodová reforma má za úkol motivovat obyvatele, ale až budoucnost prověří, zda byla změna modelu penzijního připojištění zvolena správně a zda dokáže zabezpečit klidné stáří.

2 Cíl práce a metodika

Cílem předložené bakalářské práce je analyzovat všechny běžně používané modely penzijního pojištění používané penzijními fondy v ČR a v zahraničí. Zaměřit se na používaná data a vztahy mezi veličinami. Komparovat uvedené modely.

Teoretická část bakalářské práce slouží k objasnění problematiky a je zpracována literární rešerší.

Praktická část bakalářské práce hodnotí jednotlivé pilíře v ČR a hodnotí penzijní systémy vybraných zemí světa. V bakalářské práci byly uplatněny zkušenosti získané v praxi.

3 Teoretická část

Teoretická část se zaměřuje na nastudování literatury, zdrojů informací a zákonů.

3.1. Důchodové systémy – literární rešerše

Kapitola analyzuje základní způsoby členění dle kritérií, která jsou nejčastěji uvedena v odborné literatuře, tisku a médiích.

Důchodové systémy používané zeměmi světa se mezi sebou liší zvoleným systémem financování. Dále se liší i poměrem mezi využitím veřejného a soukromého sektoru a proto než se seznámíme s důchodovými systémy v ČR a v zahraničí, je důležité předložit některých kritérií a hledisek, dle kterých jsou systémy rozděleny.

3.1.1. Třídění podle provozovatelů

Provozování penzijního zabezpečení je prakticky ve všech zemích rozloženo mezi veřejný a soukromý sektor. Důležitost soukromých a veřejných pilířů penzijního systému je v mezinárodním měřítku velmi rozličná.

Důchodový systém provozovaný veřejným sektorem

Provozovatelem veřejného sektoru bývá stát. ČR funguje na stejném principu a vláda státu je odpovědná za výběr příspěvků a výplatu důchodů. Většinou najdeme dva druhy státních penzí, tzv. paušální penzi a penzi spjatou s výdělkem.

Paušální penze znamená, že všichni důchodci si nárokují stejnou dávku bez ohledu na výši výdělků, kterou dosahovali v době jejich ekonomicky aktivního období. Opakem je penze spjatá s výdělkem upravená výší důchodů dle dosahovaných příjmů v době ekonomicky aktivního období.

Důchodový systém provozovaný soukromým sektorem

Za vyplácení dávek a většinou také za výběr příspěvků je odpovědnost na straně soukromého sektoru. Nejvíce se setkáváme se dvěma způsoby. První možností jsou penzijní plány, které jsou organizovány zaměstnavateli. Druhou možností je zavedení individuálních penzijních účtů, které jsou ve správě penzijních fondů a na které si po dobu svého ekonomicky aktivního období stáří obyvatelé finanční prostředky na své stáří.

3.1.2. Třídění podle způsobu financování

Financování penzijních systémů lze rozdělit na pět základních způsobů. Všeobecně lze říci, že způsob financování penzijních plánů neurčuje skutečnost, zda jsou penzijní plány provozovány veřejným nebo soukromým sektorem. Obvykle platí, že státní penzijní plány mají podobu průběžně financovaného systému PAYG a soukromá mají podobu plně fondově financovaných, ale lze nalézt případy, kdy i státní penzijní plány mohou mít prvky fondového přístupu a opačně některé soukromé plány, především provozované zaměstnavateli, ale někdy nevytváří dostatečné fondové krytí jejich budoucích výplat.

Čistý PAYG (Pay-as-you-go)

Základem financování PAYG, tzv. průběžného financování, je mezigenerační solidarita a redistribuce, kde současní ekonomicky aktivní obyvatelé platí příspěvky na sociální zabezpečení a ze kterých se následně vyplácejí důchody a dávky současným penzistům. V době, kdy se nynější ekonomicky aktivní obyvatelé dostanou do věku důchodového, budou jejich důchody placeny z příspěvků dnešních dětí, neboli důchody jsou financovány z aktuálních výnosů pojistného, které lidé platí ze mzdy a podnikatelé ze zisku.

PAYG s nárazníkovým fondem

V podstatě se jedná se o čistý PAYG systém, ale ve kterém se v minulosti dosáhlo či v přítomnosti dosahuje finančních přebytků, které jsou investovány na kapitálovém trhu a do systému přinášejí dostatečný úrokový výnos. Takto získané zdroje pomáhají financovat penzijní dávky.

Plně fondový (kapitálový) systém

Základním principem je spravedlivý přístup, neboť nespoleská na mezigenerační solidaritu jako předchozí systémy PAYG. Důchod každého obyvatele je závislý na příspěvcích, které si jedinec naspořil a také na dlouhodobé míře výnosu z aktiv penzijního fondu.

Částečně fondový systém

Podstatou systému je kombinace, která vznikla spojením systému PAYG a plně fondovým systémem. Nejčastěji se setkáváme s tím, že obsahuje dva pilíře, první je založen na funkci PAYG financování a druhý pilíř je založen na plně fondovém přístupu.

Zdánlivě fondový systém (Notional funding)

Snahou systému je zkombinovat výhody PAYG a plně fondového přístupu k financování penze. V zdánlivě fondovém systému zůstává skutečný tok prostředků systémem s PAYG financováním, ale z hlediska určení výše vyplácené penze při odchodu do důchodu napodobuje plně fondový systém. Výše vyplácené penze je závislá na celkové úspoře na účastníkově účtu a nepřímo závislá na průměrné délce života nastávajících důchodců.

3.1.3. Třídění podle vztahu příspěvku a dávky

Důchodové systémy jsou rozděleny podle způsobu stanovení dávek a příspěvků.

Dávkově definovaný penzijní plán

Dávkově definovaný systém zaručuje určitou výši penzijních dávek, obvykle v závislosti na kombinaci faktorů, kterými jsou počet let, po které jedinec odváděl příspěvky do systému, výše příjmů jedince za určité období a výše tzv. aktuálního parametru, který je stanoven státem. Dávkově definovaný systém předem určuje, jak se důchod vypočítá. Účastník má přibližnou představu o výši své penze mnoho let před vlastním odchodem do důchodu.

Příspěvkově definovaný penzijní plán

Příspěvkově definovaný penzijní systém neposkytuje svému účastníkovi jistotu ohledně výše jeho budoucího důchodu. Účastník platí stanovenou příspěvkovou sazbu, ale výše jeho budoucí penze závisí kromě velikosti odvedených příspěvků, také na míře výnosu z investování úložek na kapitálovém trhu. Z hlediska financování funguje příspěvkově definovaný plán na plně fondovém přístupu, nebo na zdánlivě fondovém systému.

Zdánlivě příspěvkový systém (NDC)

Zdánlivě příspěvkový systém, tzv. nefinanční příspěvkově definovaný systém je založen na průběžném financování státního systému, ale změna nastává ve vytvoření individuálních pomyslných účtů, na které se každému účastníkovi zobrazuje stav odvedeného pojistného, ze kterého se vypočítává jeho důchod. U účastníků s nižšími příjmy je zaveden institut tzv. minimálního garantovaného důchodu.¹

---

¹ http://www.mpsv.cz/files/clanky/2235/zaverecna_zprava.pdf

3.1.4. Účast v důchodovém systému

V penzijních plánech se účast jednotlivců v zemích celého světa liší a obecně existují dvě varianty. Záleží na každé zemi, jakou formu volí. Ve vyspělých státech bývají důchodové systémy povinné a soukromé penzijní systémy jsou dobrovolné. K současnému stavu přispěla historie a vývoj penzijních systémů. Postupně se ve vyspělých státech i v rozvíjejících se zemích zvyšuje role povinných penzijních soukromých plánů.

Dobrovolná účast

V systému dobrovolné účasti, si sami účastníci rozhodují, zda budou do penzijního systému přispívat. Účastníci volí frekvenci a výši příspěvků.

Povinná účast

V systému povinné účasti se účastníci nemohou rozhodnout, zda budou do penzijního systému přispívat či nikoliv. Účastníkům je přesně určena frekvence a výše příspěvků.

3.1.5. Daňové prostředí

Daňové systémy z pohledu mezinárodního jsou výrazně variabilní, ale všeobecně existují dva základní přístupy. Většina států využívá TEE systému pro povinné penzijní systémy a EET systém využívá pro dobrovolné penzijní plány.

EET systém

V systému EET jsou příspěvky a i případné investiční výnosy penzijních úložek osvobozeny od zdanění, ale při výplatě penze podléhají dani z příjmu. Příspěvky jsou daňově odečitatelnou položkou, investiční výnosy se připsáním na účet nedaní, ale v okamžiku výplaty celé penze podléhá dani z příjmu.

TEE systém

V systému TEE nejsou příspěvky daňově odečitatelnou položkou, platí se ze mzdy po zdanění. Investiční výnosy a celkové vyplácené penze již nejsou zdaňovány a vyplácí se v čisté výši.

3.1.6. Shrnutí rozdělení důchodových systémů

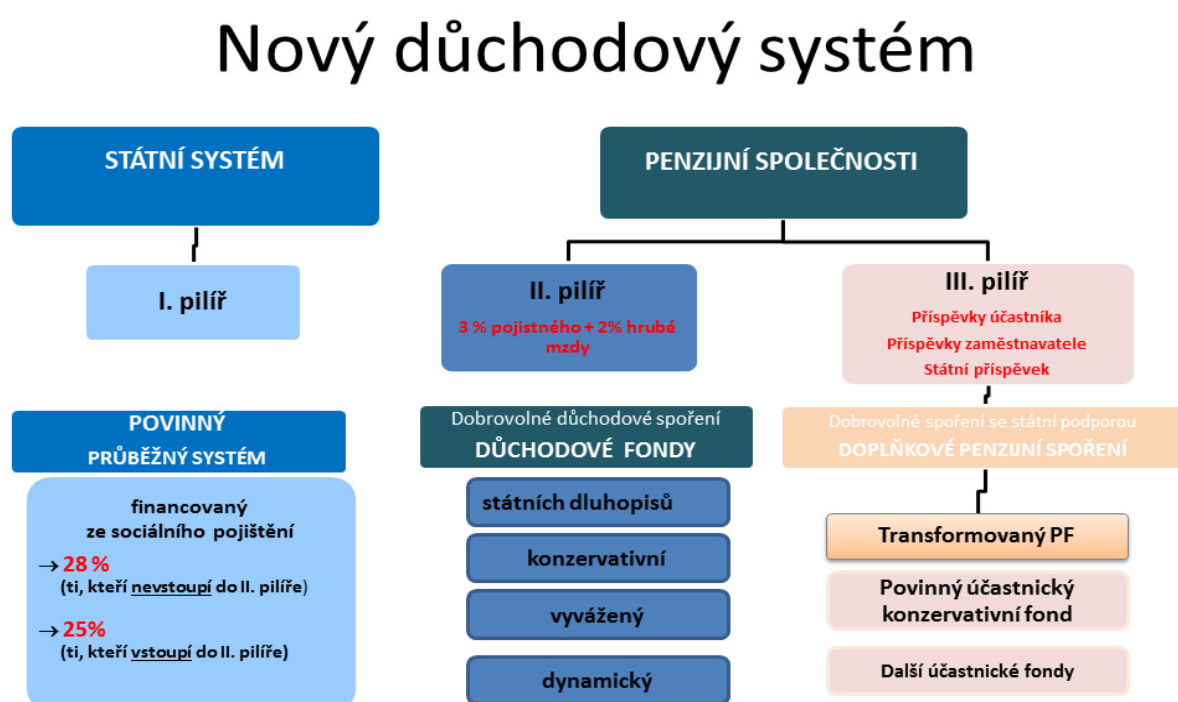
Jak již bylo uvedeno v úvodu kapitoly, že se jednotlivé země mezi sebou odlišují v oblasti systémů penzijního zabezpečení, lze shrnout, že většina států provozovaných penzijních systémů je financována pomocí PAYG metody a mají nejčastěji dávkově definovaný charakter. Opakem jsou privátně provozované penzijní plány, které jsou často

plně fondově financované. Zvyšuje se důležitost příspěvkově definovaných systémů a častěji ve státech s vyspělou ekonomikou bývají dobrovolné z hlediska účasti.²

3.1.1. Důchodový systém České republiky

Kapitola charakterizuje a schématicky popisuje současný důchodový systém ČR. Předkládá úkoly, cíle a principy jednotlivých pilířů důchodového systému.

Obrázek 1: Schéma důchodového systému³

² Bezděk, Vladimír: Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf

³ zdroj: prezentace PFČS, a.s.

3.2.1. Důchodové pojištění – státní systém, I. pilíř⁴

Základním pilířem důchodového systému v ČR je důchodové pojištění. Účast je povinná dle podmínek zákona č. 155/1995 Sb., a v souvislosti s možností vyvést část příspěvků z povinného důchodového pojištění je důležité zmínit jeho hlavní principy.

Stát ekonomicky a právně zajišťuje důchodový systém. Česká správa sociálního zabezpečení jako orgán státní správy vykonává působnost v oblasti sociálního zabezpečení (důchodového pojištění a nemocenského pojištění) a lékařské posudkové služby.⁵

Cíl důchodového pojištění

Záměrem důchodového pojištění je poskytnout účastníkům základní prostředky na dobu po odchodu do starobního důchodu. Důchodové pojištění poskytuje dávky rozložené do měsíčních splátek, tzv. doživotní starobní důchod.

Principy důchodového pojištění:

- **ekvivalence** – do určité míry závislost výše důchodů na příjmech důchodce, které během ekonomicky aktivního období odvedl do pojistného,
- **sociální solidarita** – osoby s příjmy vyššími obdrží nižší důchody, což plně nekoresponduje s výší odváděného pojistného, prostřednictvím tzv. redukce vyměřovacího základu jsou příjmy odvedené do pojistného, pro účely výpočtu dávek nivelizovány, aby docházelo k vyrovnání rozdílů,
- **dávkově definovaný systém** – zákonem jsou nastaveny dvě složky, kde základní výměra je pro všechny stejná, kdežto procentní výměra se odlišuje dle doby pojištění a výše dosažených příjmů,
- **průběžné financování** – důchody by měly být vypláceny z prostředků, které v daném okamžiku proudí do systému,⁶
- **povinná účast** – ekonomicky aktivní osoby se musejí při splnění podmínek zákona účastnit pojištění a nemají možnost volby ze systému vystoupit, existuje i dobrovolná účast dalších osob,

---

⁴ <http://www.mpsv.cz/cs/3>

⁵ <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/profil-organizace/>

⁶ PIKORA, Vladimír; ŠICHTAŘOVÁ, Markéta. *Všechno je jinak aneb Co nám neřekli o důchodech, euru a budoucnosti*. Praha: Grada Publishing, 2011. 224 s. ISBN 978-80-247-4207-6

- **náhrada příjmů** – důchody fungují jako příjmy ve stáří, invalidity, či úmrtí živitele.

Důchodové pojištění je financováno a spravováno státem. Ze státního rozpočtu jsou dávky vypláceny, do roku 1992 z výnosů daně a od roku 1993 z pojistného na důchodové pojištění. Vyplácení nemůže být pozastaveno, neboť výdaje na důchody patří k mandatorním⁷ výdajům státního rozpočtu, ale mohou být státem redukovány, aby stát zajistil udržitelnost důchodového pojištění.

V důsledku prodlužujícího se průměrného věku dožití a redukce porodnosti ubývá ekonomicky aktivních obyvatel. Ačkoliv by aktuálně vybírané pojistné mělo plně pokrýt dávky pro důchodce, převyšují několik let rostoucí výdaje systému jeho klesající příjmy. Pravděpodobně dojde ke snižování dávek a zavádění dalších změn, prodlužování věku odchodu do důchodu a zvyšování pojistného.⁸ Státní důchod představuje hlavní a často i jediný příjem každého starobního důchodce ČR.⁹

Cíl důchodové reformy

Cílem důchodové reformy bylo občany seznámit s faktem, že důchodové pojištění bude i nadále plnit významnou funkci systému, především chránit občany před chudobou ve stáří. Stát upozornil obyvatele, aby nespolehnali pouze na zajištění státním důchodem a využili i jiné zdroje k zajištění životní úrovně ve stáří. Fakta hovoří jasně, například za rok 2012 deficit důchodového účtu činil již dokonce 49,4 miliard Kč a tím deklaroval neudržitelnost důchodového systému a potřebu změny.¹⁰

Demografický vývoj

Demografické stárnutí je objektivní realitou celého vyspělého světa. Do budoucna ještě tlak na výplatu důchodů zesílí, neboť podíl seniorů vzrůstá a pokud nyní představuje necelých 16 %, za 20 let už by to mohla být skoro čtvrtina a za půl století už třetina společnosti. Přirozeným důsledkem bude výrazný vzestup počtu osob s nárokem na starobní důchod.¹¹

---

⁷ <http://icv.vlada.cz/scripts/modules/advice/detail.php?id=647>

⁸ http://idea.cerge-ei.cz/documents/kratka_studie_2012_07.pdf

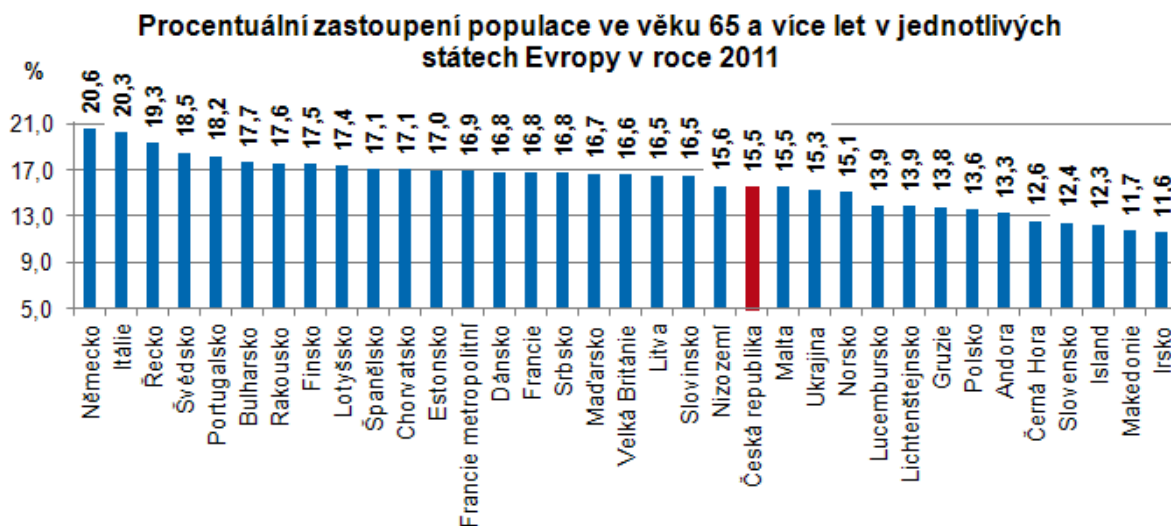
⁹ <http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/4>

¹⁰ <http://zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/na-duchodovem-uctu-chybi-stale-vice-penez-loni-uz-49-miliard-958178>

¹¹ http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/kulaty_stul:_starnuti_obyvatel_ceske_republiky_prezentace20120131

Obrázek 2: Procentuální zastoupení populace ve věku 65 a více v jednotlivých státech Evropy¹²

Sazba pojistného na sociální zabezpečení

Osoby samostatně výdělečně činné

- 28 % na důchodové pojištění, při účasti ve II. pilíři 26,2 %,
- 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti, při účasti ve II. pilíři, je to 5 %, účastník posílá do penzijní společnosti.

Zaměstnanci – 6,5 %

- 6,5 % pouze na důchodové pojištění, při účasti ve II. pilíři 8,5 %,
- zaměstnanec pojistné na nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti neplatí.

Zaměstnavatelé – 25 % (26 % speciální režim zaměstnavatelů do 25 zaměstnanců)

- 21,5 % na důchodové pojištění,
- 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti,
- 2,3 % na nemocenské pojištění (lze 3,3 % u zaměstnavatelů do 25 zaměstnanců).¹³

Poskytované dávky - více než 99 % obyvatel, kteří dosáhli důchodového věku pobírají dávky důchodového pojištění a kromě nejběžnější starobního důchodu jsou dávky vypláceny na invalidní, vdovský, vdovecký a sirotčí důchod.¹⁴

¹² <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/seniori>

¹³ <http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/vyse-a-platba-pojistneho/>

Starobní důchod se skládá ze základní a z procentní výměry. V roce 2013 základní a jednotná výměra důchodu činí pro všechny 2 330 Kč měsíčně a procentní se stanovuje individuálně stanovenou procentní sazbou z výpočtového základu dle získané doby pojištění. Důchod ovlivňují dva faktory a to doba pojištění a výše výdělků. Za celý rok pojištění vznikne nárok na 1,5 % výpočtového základu, pokud již nárok na důchod vznikl, ale důchodce stále pracuje a o důchod si nepožádá, navyšuje se důchod o 1,5 % za každých 90 kalendářních dní výdělečné činnosti, což mnohem rychleji zvyšuje důchod než do té doby. Pro stanovení výpočtu základu platí redukční hranice. Předčasný starobní důchod se více krátí, pokud doba předčasnosti je delší než 360 dnů.

Tabulka 1: Redukční hranice pro výpočet důchodů v roce 2013

1. redukční hranice	44 % průměrné mzdy	11 389 Kč
2. redukční hranice	116 % průměrné mzdy	30 026 Kč
3. redukční hranice	400 % průměrné mzdy	103 536 Kč

Doba pojištění

Tabulka 2: Potřebná doba pojištění¹⁵

Rok dosažení důchodového věku	Potřebná doba pojištění
před rokem 2010	25 let
2010	26 let
2011	27 let
2012	28 let
2013	29 let
2014	30 let
2015	31 let
2016	32 let
2017	33 let
2018	34 let
po roce 2018	35 let

¹⁴ http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/BE2C8116-FF17-4660-BEEF6693A4B2E373/0/PBD2013_web.pdf

¹⁵ <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>

Důchodový věk

Tabulka 3: Věk do důchodu (r = roky, m = měsíce)¹⁶

Rok narození	Důchodový věk					
	Muži	Ženy (podle počtu vychovaných dětí)				
		0	1	2	3 až 4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m

¹⁶ <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>

1965	65r	65r	65r	64r+8m	63+2mr	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63r+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r

3.2.2. Důchodové spoření – II. pilíř¹⁷

Důchodové spoření představující druhý pilíř důchodového systému bylo zavedeno v rámci druhé fáze důchodové reformy od 1. ledna 2013 a řídí se předpisy zákona č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření a zákona č. 397/2012 Sb., o pojistném na důchodové spoření.

Cíl důchodového spoření

Záměrem důchodového spoření je zajistit účastníkům prostředky na dobu po odchodu do starobního důchodu a tím je osamostatnit od závislosti pouze na sociálních dávkách. Ze druhého pilíře budou vypláceny dávky rozložené do měsíčních splátek, na stejném principu jako státní důchod z prvního pilíře. Stejně jako u prvního pilíře není možné jednorázová výplata naspořených prostředků, aby nedocházelo k situaci, že důchodce utratí vše najednou a po státu bude požadovat úhradu nákladů na živobytí.

Principy důchodového spoření:

- **fondové financování** – penzijní společnosti spravují prostředky účastníků, zhodnocují investicemi na kapitálových trzích, dle principů kolektivního investování, celou dobu jsou prostředky majetkem daného účastníka a po skončení spořicí fáze vypláceny dávky,

¹⁷ <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/penzijni-sluzby-a-systemy/ii-pilir-duchodove-sporeni>

- **individuální účet** – účastník dostane prostředky, které si sám naspořil, nejsou použity na financování dávek ostatním účastníkům,
- **výrazný prvek ekvivalence** – dávky korespondují přesně s příjmy pojištěnce,
- **příspěvkově definovaný systém** – výše příspěvku do systému je přesně určena a od příspěvků se odvíjejí dávky,
- **dobrovolná účast** – každému, kdo splní podmínky je umožněna účast na důchodovém spoření, sám se může rozhodovat, není nikým nucen, vstoupí-li, zůstává trvale, minimálně do doby dosažení důchodového věku, případně do smrti,
- **náhrada příjmů** – dávky jsou vypláceny jako náhrada příjmů v případě stáří, invalidity nebo úmrtí živitele, nelze je vyplatit jednorázovou platbou, stejně jak je tomu ve státním důchodovém pojištění.

Penzijní společnosti

Penzijní společnost je akciovou společností se sídlem na území České republiky, jejímž předmětem podnikání je provozování doplňkového penzijního spoření, důchodového spoření, a další poskytování služeb na finančním trhu na základě povolení, kterým je licence. Počáteční kapitál penzijní společnosti pro provozování důchodového spoření, činí nejméně 300 milionů Kč, ve třetím pilíři stačí 50 milionů a musí kapitál průběžně udržovat ve výši přiměřené prostředkům účastníka. Nejistota nízkého zájmu účastníků, nejasný postoj politických stran a silná regulace činnosti penzijních společností ve druhém pilíři jsou zřejmě možnými příčinami, že licenci získalo jen šest penzijních společností z celkem jedenácti, které mají pověření k činnosti ve třetím pilíři důchodového systému, které se nazývá doplňkové penzijní spoření.¹⁸

Účastníci mohou vybírat mezi Alianz penzijní společností, Penzijní společností České spořitelny, Penzijní společností České pojišťovny, ČSOB penzijní společností, KB Penzijní společností a Raiffeisen penzijní společnost.

Důchodový účet

Penzijní společnosti spravují prostředky účastníků svým jménem a na účet účastníků, nikdy se nestávají jejich vlastníky a musí je spravovat odděleně od svého

---

¹⁸http://www.cnb.cz/cs/dohled_financi_trh/vykon_dohledu/postaveni_dohledu/penzijni_spolecnosti_a_fondy/index.html

majetku. Každému z účastníků vede důchodový účet, kde eviduje prostředky a jejich zhodnocení v podobě podílu na majetku v důchodovém fondu, tzv. důchodové jednotky.

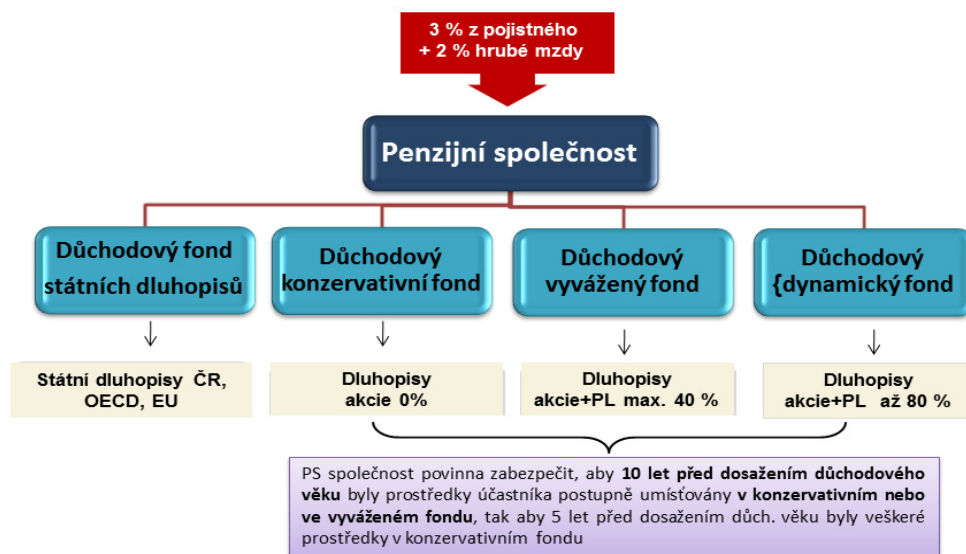
Důchodové fondy

Penzijní společnosti shromažďují a obhospodařují prostředky účastníků v důchodových fondech, které jsou upraveny zákonem o důchodovém spoření. Fondy se od sebe liší způsobem investování a riziky.

Účastníci si mohou vybírat mezi důchodovým fondem státních dluhopisů, konzervativním důchodovým fondem, vyváženým důchodovým fondem a dynamickým důchodovým fondem.

Obrázek 3: Schéma nového důchodového spoření¹⁹

Nový fondový II. pilíř

Výpočet pojistného

Pojistné platí pouze účastník, ale na rozdíl od důchodového pojištění a doplňkového penzijního spoření nepřispívá na spoření zaměstnavatel, ani dobrovolně, ani

¹⁹ zdroj: prezentace PFČS, a.s.

povinně. Neposkytují se ani státní příspěvky, ačkoliv by se 3 % pojistného vyvedeného ze státního prvního pilíře mohly považovat za státní příspěvek jiné formy.

Sazba pojistného

Sazba pojistného je u zaměstnanců a OSVČ 5 %. Metoda výpočtu 3 + 2 % funguje tak, že 3 % do důchodového spoření jsou přeměrována z důchodového pojištění snížením sazby pojistného na důchodové pojištění. Zbývající 2 % si účastník musí přidat navíc. Pojistné se počítá ze stejného základu, z jakého se počítá pojistné na důchodové pojištění. Při výpočtu se použijí stejné maximální hranice a minimální hranice.

Metoda výpočtu

Nejdříve se určí základ pojistného na důchodové pojištění, kde se zohledňuje zákonné minimum a maximum, ze základu se vypočte pojistné na důchodové pojištění a u zaměstnance se použije sazba 3,5 %, při neúčasti na důchodovém spoření částka činí 6,5%, zaměstnavatelovo část zůstává nezměněná.

U OSVČ 26,2 %, při neúčasti na důchodovém spoření částka činí 29,2 %. Ze stejného základu se dále vypočte pojistné na důchodové spoření sazbou 5 % pro všechny.

Tabulka 4: Porovnání čisté mzdy při účasti a neúčasti na důchodovém spoření²⁰

	Účast v I. pilíři	Neúčast v I. pilíři
Hrubá mzda	20 000	20 000
Pojistné na sociální zabezpečení – zaměstnavatel (25 %)	5 000	5000
Pojistné na zdravotní pojištění – zaměstnavatel (9 %)	1 800	1800
Daň z příjmů	1 950	1950
Pojistné na sociální zabezpečení – zaměstnanec (3,5 % při účasti / 6,5 % při neúčasti)	700	1300
Pojistné na zdravotní pojištění – zaměstnanec (4,5 %)	900	900
Pojistné na důchodové spoření (5 %)	1 000	0
Čistá mzda	17 400	17800
Rozdíl	400 Kč (= 2 % hrubé mzdy)	

²⁰ RYTÍŘOVÁ, Lucie. *Důchodový systém v České republice*. Olomouc, 2013. 115 s. ISBN 978-807263-821-5.

Podmínky důchodového spoření

Do důchodového spoření je vstup umožněn pouze fyzické osobě od 18 let, která uzavře smlouvu s penzijní společností nejpozději do konce kalendářního roku, ve kterém dosáhne věku 35 let, nebo do 6 měsíců od 1. ledna 2013, nebo ode dne, od kterého byla poprvé od 1. ledna 2013 poplatníkem pojistného, výjimka byla do konce června 2013, do této doby mohli vstoupit i starší účastníci než 35 let. Při vstupu se účastník zavazuje k povinnosti odvádět 3 % pojistného + 2 % ze mzdy, smlouvu může uzavřít pouze s jednou penzijní společností, přestupy do jiných penzijních společností jsou možné, nárok na dávky vzniká spolu se státním důchodem, důchody vyplácí životní pojišťovny a to penze doživotní nebo na 20 let a v případě dlouhodobé nemoci, mateřské dovolené, nezaměstnanosti apod. nejsou do druhého pilíře odváděny žádné příspěvky, ani nejsou po klientovi vymáhány. Účastníkem se nemůže stát osoba, které již byl přiznán starobní důchod. Účastníkovi vzniká nárok dnem, od kterého je mu přiznán starobní důchod z prvního pilíře, nárok na převod prostředků do zvolené pojišťovny (tzv. úhrada jednorázového pojistného na pojištění důchodu).

OSVČ je plátcem pojistného na důchodové pojištění a může vstoupit do druhého pilíře. Sazby pojistného na důchodové pojištění v roce 2013 u osoby samostatně výdělečně činné je ve výši 29,2 % (z toho 28 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti), ale počítá se jen z 50 % hrubého zisku.

Pojišťovny budou vyplácet tyto dávky

- doživotní starobní důchod,
- doživotní starobní důchod se s výplatou pozůstalostního důchodu po dobu 3 let,
- starobní důchod na dobu 20 let.

Penzijní společnost je povinna poskytnout účastníkovi 2 měsíce před dosažením jeho důchodového věku závazné nabídky všech pojišťoven. Klient s vybranou pojišťovnou uzavře smlouvu o pojištění důchodu a zvolí si jednu z výše uvedených dávek.

Tabulka 5: Výpočet dávek z I. pilíře a II. pilíře – metoda výpočtu

Muž rok narození 1973, měsíční mzda 20 000 Kč, investující do konzervativního důchodového fondu. Kalkulačka vypočetla důchodový věk 66 let a 4 měsíce.

Doba pojištění 46 let a doba spoření 27 let.

	Účast pouze v I. pilíři	Účast v I. i ve II. pilíři
Státní důchod	7 600 Kč	6 529 Kč
Důchod z II. pilíře	0 Kč	1 107 Kč
Celkem	7 600 Kč	8 043 Kč

Žena rok narození 1973, 2 děti, měsíční mzda 20 000 Kč, investující do konzervativního důchodového fondu. Kalkulačka vypočetla důchodový věk 66 let a 4 měsíce. Doba pojištění 46 let a doba spoření 27 let.²¹

	Účast pouze v I. pilíři	Účast v I. i ve II. pilíři
Státní důchod	7 600 Kč	6 936 Kč
Důchod z II. pilíře	0 Kč	1 096 Kč
Celkem	7 600 Kč	8 032 Kč

Dávky v případě invalidity

V případě, že klientovi v průběhu jeho účasti ve druhém pilíři bude přiznán invalidní důchod pro invaliditu 3. stupně, vypočte se mu stejně, jako kdyby odvedl do prvního pilíře celých 28 %. Jestliže klient po vzniku nároku na starobní důchod požádá o starobní důchod ve výši jeho dosavadního invalidního důchodu, bude 60 % z částky naspořené ve druhém pilíři převedeno do státního rozpočtu a ze zbylých 40 % mu bude vyplácen důchod ze druhého pilíře.

Úmrtí účastníka ve spořicí době

Prostředky účastníka se v případě jeho úmrtí ve spořicí době stávají předmětem dědictví. Je-li dědicem osoba starší 18 let, která je účastníkem důchodového spoření, převede penzijní společnost veškeré prostředky účastníka na osobní důchodový účet dědice. Je-li dědicem fyzická osoba starší 18 let, která není účastníkem důchodového spoření, vyplatí penzijní společnost veškeré prostředky účastníka přímo tomuto dědici.

Je-li dědicem osoba mladší 18 let věku, použijí se prostředky účastníka na úhradu jednorázového pojistného na pojištění sirotčího důchodu, to znamená, že se převedou

---

²¹ <http://duchodovakalkulacka.mpsv.cz/>

do pojišťovny, která bude dědici vyplácet sirotčí důchod po dobu 5 let, z veškerých naspořených prostředků.

Úmrtí účastníka – příjemce důchodu

Nárok závisí na typu dávky, která byla vyplácena účastníkovi.

Pokud byl účastníkovi vyplácen:

- doživotní důchod - nárok po zemřelém účastníkovi nevzniká,
- doživotní důchod s pozůstalostní penzí - po dobu 3 let ode dne úmrtí účastníka má nárok na pozůstalostní penzi osoba určená v pojistné smlouvě ve výši poslední dávky účastníka,
- starobní důchod na dobu 20 let - v případě úmrtí účastníka přede dnem ukončení výplaty se nespotřebovaná část pojistného stává předmětem dědictví,
- sirotčí důchod po dobu 5 let - v případě úmrtí nezletilého přede dnem ukončení výplaty důchodu se nespotřebovaná část pojistného stává předmětem dědictví.

Osoba samostatně výdělečně činná

OSVČ zapojená do druhého pilíře musí informovat Okresní správu sociálního zabezpečení, že je účastníkem důchodového spoření, bude povinna platit zálohy na pojistné ve výši 26, 2 % z měsíčního vyměřovacího základu, pojistné na důchodové spoření ve výši 5 % si bude platit sama na účet Finanční správy.

Změnou od roku 2014 je v případě, že OSVČ nevstoupí do druhého pilíře, činí ji pojistné 6,5 %, které jde do prvního pilíře. Pokud vstoupí do druhého pilíře, činí pojistné 8,5 %, z toho je 3,5 % je určeno jako platba na důchodové pojištění do státního rozpočtu, do prvního pilíře a 5 % je určeno jako platba na důchodové spoření.

Vyměřovacím základem bude 100 % hrubého zisku, pokud si OSVČ neurčí základ vyšší. Pokud při ročním zúčtování vznikne poplatníkovi přeplatek pojistného, vrací se pouze z části určené jako platba na důchodové pojištění do prvního pilíře. Částka ve výši 5 % určená na důchodové spoření se nepovažuje za přeplatek, i když byla stanovena z vyššího základu, než ze kterého měla být vypočtena.

3.2.3. Doplnkové penzijní spoření – III. pilíř²²

Doplnkové penzijní pojištění představující třetí pilíř důchodového systému bylo zavedeno spolu s důchodovým spořením od 1. ledna 2013 v rámci druhé fáze důchodové reformy a řídí se předpisy zákona č. 427/2011 Sb., o doplnkovém penzijním spoření a nařízením vlády č. 361/2012 Sb., o sdělení klíčových informací pro účastníky doplnkového penzijního spoření a důchodového spoření. Předchozí třetí pilíř existující již od roku 2004 pod názvem penzijní připojištění se státním příspěvkem řídící se předpisy zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem.

Je plně dobrovolný z pohledu účasti i poskytovaných příspěvků, přispívat může každý dle svého soukromého rozhodnutí, produkt je navíc daňově zvýhodněný a přispívat může i zaměstnavatel za velmi daňově zajímavých podmínek a stát dotuje produkt státními příspěvky. Třetí pilíř je modifikovatelný a státní příspěvky z něj vytváří zajímavý investiční nástroj, který je možné využít za určitých podmínek nejen pro zajištění příjmu ve stáří.

Cíl doplnkového důchodového spoření

Záměrem důchodového spoření je zajistit účastníkům doplňující prostředky ve stáří důchodu z prvního, popřípadě druhého pilíře.

Principy doplnkového důchodového spoření

- **fondové financování** – penzijní společnosti spravují prostředky účastníků, zhodnocují investicemi na kapitálových trzích, dle principů kolektivního investování, celou dobu jsou prostředky majetkem daného účastníka a po skončení spořicí fáze vypláceny dávky,
- **individuální účet** – účastník dostane prostředky, které si sám naspořil, nejsou použity na financování dávek ostatních účastníků,
- **výrazný prvek ekvivalence** – dávky korespondují přesně s příjmy pojištěnce,
- **příspěvkově definovaný systém** – výše příspěvku do systému je přesně určena a od příspěvků se odvíjejí dávky,

---

²² <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/penzijni-sluzby-a-systemy/iii-pilir-doplncove-penzijni-sporeni-a-p>

- **dobrovolné zahájení a ukončení účasti** – svobodné rozhodnutí každého účastníka, zda se přihlásí, účast lze kdykoliv vypovědět a tím ukončit, někdy s případnými negativními daňovými dopady.

Rozdělení třetího pilíře

Penzijní připojištění se státním příspěvkem

Důchodovou reformou bylo penzijní připojištění se státním příspěvkem jako takové ukončeno koncem listopadu 2012. Smlouva s penzijním fondem zavazuje fond vyplácet účastníkům dávky a účastníci se zavazují do fondu platit příspěvky. Penzijní fond prostředky investoval zákonem povoleným způsobem a výsledné zhodnocení připisoval investic účastníkům. Zákon vyžadoval nezáporný výnos, investování bylo konzervativní a výnosy se pohybovaly na hranici inflace, někdy pod ní. Nevýhodou bylo neoddělení majetku účastníků od majetku penzijního fondu 1. ledna 2013 se fondy transformovali a získaly povolení k činnosti penzijní společnosti podle zákona o doplňkovém penzijním spoření.

Pro původní účastníky zůstává princip nezáporného výnosu, dále nároky z penzijního připojištění, včetně možnosti čerpání až poloviny úspor bez ohledu na věk účastníka. Pro všechny nastala úprava poskytování státního příspěvku.

Tabulka 6: Státní příspěvek penzijního připojištění²³

Příspěvek účastníka	Státní příspěvek k 31. 12. 2012	Státní příspěvek od 1. 1. 2013
100 Kč	50 Kč	0 Kč
200 Kč	90 Kč	0 Kč
300 Kč	120 Kč	90 Kč
400 Kč	140 Kč	110 Kč
500 Kč	150 Kč	130 Kč
600 Kč	150 Kč	150 Kč
700 Kč	150 Kč	170 Kč
800 Kč	150 Kč	190 Kč
900 Kč	150 Kč	210 Kč
1000 Kč a více	150 Kč	230 Kč

²³ <http://www.finance.cz/zpravy/finance/365621-penzijni-pripojisteni-chcete-vyssi-statni-prispevek-vcas-si-zazadejte/>

Penzijní společnosti – viz kapitola o druhém pilíři.

Dávky

Platby z daného penzijného plánu jsou starobní penze, výsluhová penze, invalidní penze, pozůstalostní penze, jednorázové vyrovnání, odbytné.²⁴

Daňové dopady

Od základu daně z příjmů lze u fyzických osob odečíst až 12 000 Kč ročně a daňové zvýhodnění u příspěvku zaměstnavatele je od daně z příjmů zaměstnance osvobozen příspěvek zaměstnavatele na produkty poskytující zajištění ve stáří do výše 30 000 Kč.

Doplňkové důchodové spoření

1. ledna 2013 se fondy transformovali a získaly povolení k činnosti penzijní společnosti podle zákona o doplňkovém penzijním spoření. Pro nové účastníky jsou principy obdobné vyjma nezáporného výnosu a nároku čerpání až poloviny úspor bez ohledu na věk účastníka a dalším doplňkem je tzv. předdůchod. Účastníci mají prostředky umístěné v účastnických fondech a penzijní společnosti shromažďují příspěvky účastníků, příspěvků zaměstnavatele a státních příspěvků za účelem jejich umístění do účastnických fondů, obhospodařování majetku v účastnických fondech a vyplácení dávek doplňkového penzijního spoření. Penzijní společnost může vykonávat obdobnou činnost v rámci druhého pilíře.

Dávky

Odbytné, starobní penze, výsluhová penze, invalidní penze, pozůstalostní penze, jednorázové vyrovnání až dosažením důchodového věku a předdůchod.

Předdůchod

Není žádnou samostatnou dávkou, tímto názvem je myšlena starobní penze na určenou dobu, případně penze na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší, která splňuje tyto podmínky:

- doba pobírání nesmí být kratší než dva roky a pobírání dávky nesmí být pozastaveno,

---

²⁴ CIPRA, Tomáš. *Pojistná matematika*. Praha: Ekopress, 2006. 411s. ISBN 80-86929-11-6.

- výplata dávek nesmí skončit dříve, než účastník dosáhne věku o tři nižší, než je řádný věk do důchodu v prvním pilíři,
- dávky musejí být vypláceny měsíčně, nesmí klesat, pobírání nelze přerušit ani pozastavit,
- vyplácená penze nesmí být nižší než 30 % průměrné mzdy, za rok předcházející podání žádosti o dávku.

Přehled penzijních společností zúčastněných ve III. pilíři

Tabulka 7: Penzijní společnosti v roce 2013 – 3. čtvrtletí²⁵

Penzijní společnost	Počet aktivních účastníků						
	PP (TF)	DS (DF)	DPS (ÚF)	TF s příspěvkem zam.	TF Průměrný příspěvek zam.	ÚF s příspěvkem zam.	ÚF Průměrný příspěvek zam.
AEGON PS	99 077	0	0	23 841	571	0	0
ALLIANZ PS	478 122	8 742	2 784	120 905	741	1 156	765
AXA PS	419 005	0	3 186	109 259	694,80	916	812,15
Conseq PS	0	0	262	0	0	106	548
ČS PS	1 011 828	12 192	17 293	161 543	544	1 804	722
ČSOB PS	692 230	2 011	6 663	107 726	613	1 062	461
ING PS	389 571	0	2 426	90 824	799	632	1 010
KB PS	544 357	13 762	12 281	118 585	648	1 368	786
PS ČP	1 294 602	26 452	16 266	258 426	613	2 989	608
Raiffeisen PS	0	9 096	913	0	0	218	913
CELKEM	4 928 792	72 255	62 074	991 109	522	1 025	663

²⁵ <http://www.apfcr.cz/cs/vybrane-ekonomicke-ukazatele/>

4 Praktická část

Praktická část představuje jednotlivé penzijní systémy vybraných zemí světa. Posuzuje a hodnotí jednotlivé pilíře v třípilířovém důchodovém systému ČR, které byly v předchozí teoretické části uvedeny a upozorňuje na jeho slabé i silné stránky a rozebírá pozitiva, negativa a případná rizika jednotlivých částí penzijního systému ČR. Vzájemně porovnává jednotlivé modely penzijního pojištění vybraných států.

4.1. Současné důchodové modely penzijního pojištění vybraných zemí světa

Kapitola charakterizuje ucelené jednotlivé modely penzijního pojištění ve vybraných zemích světa se všemi klady, zápory a možnými riziky těchto modelů. Charakteristika jednotlivých modelů penzijních pojištění je podstatná pro další analýzy, šetření a výsledné porovnání modelu penzijního pojištění používané penzijními fondy ČR a v zahraničí.

Rozdělení podle principu důchodového systému

Systémy jsou rozčleněny na základě svých mechanismů:

- Plně fondové systémy – hlavním představitelem je Chile,
- Kombinované systémy reformované s povinným druhým pilířem – představiteli jsou mimo jiné Bulharsko, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Švédsko,
- Kombinované systémy tradiční, kde druhý pilíř nemusí být nutně povinný – představiteli jsou hlavně USA, Velká Británie, Dánsko, Nizozemí,
- Kombinované systémy, kde fondová složka je jen doplňková, a fungují zaměstnanecké fondy – představiteli jsou například Španělsko, Francie,
- Plně průběžné – PAYG – představiteli jsou například ČR, Německo.²⁶

---

²⁶http://www.csas.cz/static_internet/cs/Komunikace/Tiskove_centrum/Prezentace_novinari/Prilohy/110301_penzijni.pdf

4.1.1. Penzijní systém v Chile

Penzijní systém v Chile je plně fondovým systémem. V Chile proběhla reforma v roce 1981 a přinesla změnu systému penzijního pojištění. Systém fondový příspěvkově definovaný nahradil průběžně financovaný důchodový systém a dávkově definovaný, který fungoval přes padesát let.

Každý pracovník si spoří na penzi na individuálním důchodovém účtu a má možnost si vybrat jednu z komerčních společností Administradoras de Fond de Pensiones (AFP), která bude mít na starosti jeho účet a naspořené úložky zhodnocovat. Změna penzijního systému byla spojena s řadou dalších ekonomických reforem a provedené změny zasáhly celou společnost a projevil se i v hospodářství celé země.

Koho zasáhly změny systému

U důchodců, kteří již pobírali důchod, ke změně nedošlo, vláda garantovala výši důchodu, který v dané době pobírali. Ekonomicky aktivní obyvatelé mohli využít přestupu k novému, nebo setrvat ve starém průběžně financovaném systému.

Účastníkům v novém systému vláda převedla na jejich individuální účty sumy spočtené na základě nároku, který již pracující získali odváděním prostředků do průběžně financovaného penzijního systému. Zaměstnanci vstupující nově na trh práce po roce 1981 mají účast v novém systému povinnou. Účast dobrovolnou mají osoby výdělečně činné. Ozbrojené složky byly z reformy úplně vyjmuty z politických důvodů.

Individuální důchodové účty

Zaměstnavatel je povinen za zaměstnance odvádět na penzijní pojištění 13 % z jeho měsíční hrubé mzdy. Z toho 10 % je vklad na individuální penzijní účet pojištěnce a 3 % jsou určeny na invalidní a pozůstalostní penzi a poplatky společnosti AFP za vedení účtu. Odečitatelnou položkou z daňového základu jsou platby pojistného. Pojištěnec si může zvýšit budoucí důchod, nebo dosáhnout dřívějšího odchodu do důchodu tím, že si zvýší podíl z hrubé mzdy na svůj individuální účet. Na individuální účty mohou přispívat i zaměstnavatelé. I všechny tyto dobrovolně vložené příspěvky jsou odečitatelné z daní a prostředky z nich pocházející nejsou započítávány při testování nároku na minimální penzi.

Odchod do důchodu

Každý se může rozhodnout, kdy odejde do penze v případě, že má na svém individuálním účtě naspořen dostatek prostředků, ale musí postačovat k vyplácení důchodu po celý zbytek života podle naděje na dožití (ve věku odchodu do důchodu). Kapitál musí stačit na tzv. přiměřený důchod. Zbývá-li pracovníkovi do důchodového věku méně než 10 let, je přiměřený důchod roven polovině průměrné mzdy za posledních 10 let, pokud je zároveň tato hodnota vyšší než 110 % minimálního důchodu. Zbývá-li pracovníkovi více než 10 let do důchodového věku je hodnota přiměřeného důchodu stanovena přísněji. V případě splnění podmínek, může pobírat důchod a nadále pracovat a je osvobozen od odvádění pojistného. Důchodový věk je stanoven zákonem na 65 let pro muže a 60 let pro ženy, to má však význam zejména pro nárok na státem garantovaný minimální důchod. Každý kdo přispíval do systému minimálně 20 let a dovršil důchodového věku má na garantovaný minimální důchod nárok a to, i když nenaspořil na svůj individuální účet dostatečné prostředky. Při odchodu do důchodu lze kapitál ponechat na individuálním důchodovém účtu a postupně čerpat, nebo lze kapitál použít na nákup doživotní penze u pojišťovny. Obě varianty lze kombinovat.

Svěřené finance spravují fondy

Prostředky na individuálních důchodových účtech spravují k tomu autorizované soukromé akciové společnosti AFP. Probíhá kontrola nezávislým státem zřízeným orgánem. Účastník si rozhodne, kterou společnost pověří správcovstvím jeho osobního důchodového účtu a informace o stavu účtu má stále k dispozici. Zprávu o výnosu je mu zasílána každé tři měsíce. Každá společnost AFP spravuje pět fondů, lišící se podílem prostředků investovaných do rizikovějších akcií a relativně bezpečnějších obligací. Každý volí ideální variantu pro dané období svého života. Účastník pojištění si může vybrat z pěti typů fondů, ale pokud jde o povinné spoření, jsou omezeni důchodci, kteří nesmí volit dva typy fondu spravující nejvíce riziková portfolia. Pojištěnci v předdůchodovém věku (muži nad 55 a ženy nad 50 let věku) nesmí investovat v nejrizikovějším typu fondu. Obě tyto skupiny si mohou vybrat ze všech pěti typů fondů, pokud jde o dobrovolné příspěvky. Účastník volí společnost AFP i typ fondu, investiční rozhodnutí dělá společnost sama. Při investičních rozhodnutích je omezena procentními limity u jednotlivých typů

fondů a pro celkové portfolio. Společnost investuje svěřené prostředky v souladu s mírou rizika, kterou klient zvolil, a připisuje na jeho důchodový účet výnosy z těchto investic. Současně je povinna společně s úsporami klientů investovat stejným způsobem i vlastní kapitál, takže má velkou motivaci k dosažení co nejvyššího výnosu. Vlastní kapitál investovaný s úsporami klientů musí dosahovat nejméně 1 % svěřeného kapitálu. Správcovské společnosti AFP dále musí splňovat pravidla stanovená pro minimální výnos u jednotlivých typů fondů. Pokud společnost u některého typu fondu minimálního výnosu nedosáhne, musí rozdíl uhradit z vlastních prostředků. Zákon také stanoví pravidla pro výši minimálního kapitálu a minimální rezervy společnosti. Pokud společnost AFP nesplňuje některou z povinností, je jí odebrána licence. Pokud by společnost AFP zkrachovala, úspory klientů nejsou dotčeny a o vložené investice přijdou pouze vlastníci společnosti. Z právního hlediska jsou společnosti AFP a investiční fondy, ve kterých se shromažďují úspory účastníků, odděleny.

Inspirace pro ostatní země

Chilský důchodový systém vykazuje v porovnání s evropskými zeměmi nízkou účast pracovníků, která se pohybuje kolem 60 %. To je dáno nepovinnou účastí osob samostatně výdělečně činných a také odlišnými socioekonomickými podmínkami v této latinskoamerické zemi. Zastánci systému to přičítají také těžkopádné pracovněprávní legislativě a vysoké úrovni minimální mzdy, s níž je spojena snaha pracovníků uniknout do šedé ekonomiky. Systém také bývá kritizován, protože znevýhodňuje ženy. Ty mají nízké důchody, protože odchází do důchodu dříve a jejich naděje na dožití v tom věku je o mnoho delší než u mužů. Naspořené prostředky jim proto musí být rozpočítány na delší období strávené v důchodu. Ženy navíc pobírají průměrně nižší mzdu, takže naspoří na individuální důchodový účet méně než muži. V 90. letech se celý systém dostal také do problémů v souvislosti s vysokými náklady společností AFP spravujících individuální důchodové účty. Ty byly spojeny s vysokým počtem přechodů pojištěnců mezi konkurenčními společnostmi. Následné omezení možnosti často přestupovat vedlo k úsporám a poplatky účtované pojištěncům za správu individuálního důchodového účtu klesly na polovinu. Ačkoli Chile bývá v souvislosti s výše uvedenými problémy často kritizováno, zdá se, že bylo při přechodu k fondovému příspěvkově definovanému důchodovému systému relativně úspěšné. Dokladem může být i to, že nový důchodový

system přežil konec vojenské diktatury a ani levicové vlády neprovedly zásadní zásahy do jeho fungování. Příklad Chile následovaly i další státy Latinské Ameriky a při plánování důchodové reformy v něm našly inspiraci i některé státy střední a východní Evropy včetně Slovenské republiky.²⁷

Shrnutí penzijního systému v Chile

- První a jediný čistě fondový systém na světě od roku 1981,
- Individuální účty, zaměstnavatel na ně odvádí 10 % hrubé mzdy,
- Fondy jsou čistě soukromé,
- Klienti si volí způsob vyplácení naspořených prostředků,
- Nedospěla generace, která by byla celý život v novém systému,
- Průměrný náhradový poměr 52 % (data z roku 2004),
- Nárok na důchod, důchodový věk 65 let muži a 60 let ženy, nebo pokud vypočtená penze dosáhne minimálních parametrů (110 % minimální penze a zároveň 50 % dosavadní mzdy, zvýšeno na 150 % a 80 %),
- Stát garantuje minimální penzi při splnění podmínek (klient nejdříve čerpá to, co naspořil a pak nastupuje stát z rozpočtu),²⁸
- Náhradový poměr je závislý na výnosech fondů (a dalších parametrech), pohyboval se i na úrovni 80 % a očekával se tehdy růst až na 100 % viz tabulka 8.

4.1.2. Penzijní systém v Polsku

Penzijní systém v Polsku je reformovaný kombinovaný systém s povinným druhým pilířem. Polsko je zemí, která je České republice kulturně, sociálně, historicky i regionálně blízká. V minulosti obě země tvořily stát a obě země byly pod drobnohledem Sovětského svazu. Dlouhá desetiletí se obě země vyvíjely obdobně a je třeba nalézt odpověď na otázku, zda i jejich současné sociální systémy a systémy důchodové jsou podobně nastaveny.

Polsko mělo do 90. let minulého století jen jediný pilíř penzijního pojištění a byl průběžně financován. Každý, kdo splnil zákonné podmínky, mohl odejít do důchodu.

---

²⁷ <http://www.mpsv.cz/cs/3978>

²⁸ <http://www.oecd.org/els/public-pensions/2429310.pdf>

Do systému proudilo 45 % z vyplácených mezd. V penzijním systému byla povinná účast u mužů 40 let a u žen byla povinná účast 35 let.

System se v roce 1993 stal neudržitelným, protože zhruba 25 % obyvatel, kteří splňovali podmínky odchodu do důchodu, se tímto způsobem rozhodli vyřešit svoji nezaměstnanost a ještě došlo v důsledku růstu reálných mezd k nárůstu výdajů na důchody.

Reforma důchodového systému se stala nevyhnutelnou

Polská vláda řešila problém bezvýchoďné situace od roku 1995 a od ledna 1999 vešel v platnost zákon, který zavedl do stávajícího důchodového systému další dva pilíře.

První pilíř je povinný a rozděluje se do tří pásem. Nultý pás tvoří minimální penze, která je přiznána každému, kdo splní povinný počet let účasti na důchodovém pojištění. První pás tvoří dávky odvozené od příjmů a jde o průběžně financovaný systém.

Odvody účastníků

První pás tvoří dávky odvozené od příjmů a jde o průběžně financovaný systém. Druhý pás tvoří doplňkové důchody získané investicí do fondů pod státním dohledem. Obyvatelům Polska byly přiděleny virtuální účty, na kterých se jim počítá výše jejich příspěvků i s úroky. Úroková míra je odvozena od míry inflace. Osoby, které se účastní prvního i druhého pilíře, odvádějí do prvního 12,22 % ze svých hrubých mezd.

Doba odchodu do důchodu

Doba odchodu do důchodu se ustanovila na 65 let u mužů, 60 let u žen. System se snaží motivovat polské občany, aby odcházeli do důchodu co nejpozději. Pokud odejdou do předčasného důchodu, dostanou nižší důchod, pokud odejdou naopak později, bude jim přiznán důchod vyšší. Výše přiznaného důchodu závisí nejen na velikosti individuálních úspor, ale také na průměrné délce života vypočítané Ústředním statistickým úřadem.

Druhý pilíř je fondově financován a tvoří jej otevřené penzijní fondy. 2,5 % zdanitelných příjmů pracujících míří do 15 fondů, které jsou spravovány významnými finančními skupinami. Z necelých 40 milionů Poláků, do penzijních fondů svěřilo

své finanční prostředky asi 12,2 milionů občanů a celková velikost úspor je ve výši 36 miliard €. ²⁹ Důchody vyplácené z druhého pilíře jsou zdaňovány. Fondy ve většině případů investují konzervativně a jejich výnosy nestačí ani na pokrytí inflace.

Třetí pilíř tvoří dobrovolná forma spoření ve formě zaměstnaneckých penzijních plánů a individuálních životních pojištění. Funguje v Polsku v celku podobně jako penzijní připojištění v ČR. Je dobrovolné, občané si sami mohou zvolit konkrétní fond i velikost svých příspěvků. Stát tuto formu spoření podporuje formou příspěvků i daňových výhod. Účastníci třetího pilíře dostanou dávky po dosažení 60 let, nebo v případě dlouhodobé invalidity. Pokud pojištěnec zemře ještě před dosažením rozhodného věku, pozůstalí dědí uspořené finanční prostředky. V dnešní době do tohoto pilíře ukládá své finanční prostředky pouze půl milionu Poláků.

Základní cíle penzijní reformy

Cílem důchodové reformy v Polsku bylo vytvořit transparentní a finančně stabilní systém, který by vydržel demografické i ekonomické tlaky. Současně však musel zaručit co možná nejvyšší životní úroveň příštím i současným generacím.

Inspirace pro ostatní země

V počátcích fungování byla reforma vyzdvižována jako jedna z nejuspěšnějších reforem v Evropě, ale fungování systému ukázalo problémy a Polsko má největší penzijní dluh ze všech středoevropských států. Zkušenosti s novým systémem nejsou kladné. Druhý pilíř se stal pevným zdrojem kapitálu pro investiční trh, ale negarantuje ani minimální penzi. Ve třetím pilíři se dostatek finančních prostředků neshromažďuje. Systém by fungoval efektivněji, kdyby Poláci začali více důvěřovat třetímu pilíři a ukládali úločky na stáří. Jedním z problémů je také hrozba chudoby mezi důchodci a zřetelné rozdíly ve výši důchodů mužů a žen. Administrativa spojená se správou účtů je nákladná a spotřebuje přibližně 6 – 10 % z prostředků odvedených na penze. K nákladům je nutné připočítat i náklady penzijních fondů na správu a velice malé zhodnocení úspor. V průběhu příštích 40

---

²⁹ [http://bankovnictvi.ihned.cz/index.php?p=900000_d1&article\[id\]=20174410](http://bankovnictvi.ihned.cz/index.php?p=900000_d1&article[id]=20174410)

let má státu chybět na financování důchodů přibližně 1 – 2 % z hrubého domácího produktu ročně.³⁰

„Hrubý domácí produkt vyjadřuje objem finální produkce, který byl vytvořen za určité období výrobními faktory, které působily na území státu za určité období.“³¹

Schodek plánuje polská vláda financovat ze státního rozpočtu, z privatizace, a snížením vyplácených penzí.

Shrnutí penzijního systému v Polsku (reforma 1999)

Třípilířový systém

1. pilíř: existence virtuálních účtů a PAYG, odvody ve výši 12,22 % ze mzdy,
2. pilíř: povinné spoření do soukromých fondů, odvody 7,3 % ze mzdy, ale plánuje se snižovat zhruba na 2 %,
3. pilíř: daňově zvýhodněné zaměstnanecké fondy a soukromé spoření,
  - Důchodový věk 65 let u mužů a 60 let u žen,
  - První ženy s fondovou složkou odešly do důchodu v roce 2009,
  - Náklady fondů jsou zákonem omezeny,³²
  - Náhradový poměr viz tabulka 8.

4.1.3. Penzijní systém ve Švédsku

Penzijní systém ve Švédsku je reformovaný kombinovaný systém s povinným druhým pilířem. Systém penzijního pojištění ve Švédsku je tzv. skandinávským typem důchodového systému a je odborníky kladně hodnocen a nazýván nejlépe fungujícím systémem ve světě.

---

³⁰<http://www.ceskapozice.cz/zahranici/evropa/polsko-meni-penzijni-sstem-ale-proc?page=0,1>

³¹BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.

³²<http://www.ceskereformy.cz/polsko/>

System prošel penzijní reformou v letech 1992 – 1994, která měla odstranit finanční nestabilitu. Zákony byly přijaty v roce 1998 a v následujícím roce byly uvedeny v platnost. Reforma ještě probíhá a celkově začne nový systém fungovat od roku 2015.

Základní cíle reformy

Reforma měla splnit čtyři základní cíle, kterými jsou spravedlnost, transparentní redistribuce, finanční stabilitu a posledním cílem bylo vytvořit finanční úspory, které budou spravovány privátními finančními institucemi.

Odvody účastníků

Do systému účastníci odvádí 18,5 % z hrubé mzdy, polovinu hradí zaměstnanec a polovinu zaměstnavatel. Účastníci, kterých se týkají nová pravidla, odvádí 16 % do NDC systému a 2,5 % do povinného fondového systému, který funguje jako druhý pilíř.

Individuální důchodové účty

V době reformy proběhla změna také u Úřadu sociálního pojištění (Social Insurance Administration), neboť zavedl nový informační systém, což umožnilo tvorbu účetních dat. V rámci NDC systému vznikly individuální účty a k tomu byla použita data od roku 1960. Po dokončení transferu dat, byly rozeslány výpisy z nově vzniklých účtů všem obyvatelům. První příspěvky začaly do systému FDC plynout v roce 2000. Účastníci si mohou vybrat mezi 450 privátními fondy, kterým dávají do správy své individuální úspory. Variantu penzijního fondu lze kdykoliv změnit. Základní myšlenkou NDC s komponenty pay-as-you-go systému je vytvoření virtuálních individuálních účtů s aplikací stejných principů jako u klasických FDC pojistných plánů. Příspěvky definované jako podíl na příjmu jsou evidovány na individuálním účtu, jehož hodnota reprezentuje budoucí nárok. Příspěvky financují momentální penzijní nároky důchodců stejně jako u systému pay-as-you-go, ale mohou být také transferovány do fondu demografických rezerv a vyplaceny později. Hodnota účtu na konci roku je dána jeho zůstatkem na počátku, výnosem z tohoto zůstatku a výší příspěvků daného roku. Výše výnosu je odvozena od míry růstu příspěvků, tedy růstu mzdy. Tato indexace příspěvků vede k tomu, že jejich hodnota z časných pracovních let bude mít stejnou váhu jako hodnota pozdějších příspěvků.

Koho zasáhly změny systému

Od 1. 1. 2001 byly první penzijní dávky vypočteny podle nového systému. Postupně je systém aplikován a kupříkladu účastník narozený v roce 1934 pobírá penzi vypočtenou z 20% dle nového systému a z 80% dle původního systému. Osoby narozené od roku 1954 budou pobírat penzi kompletně spočtenou na základě nového systému.

Penze a její výše

Penze je vypočtena poměrem zůstatku účtu a očekávané doby dožití a doba je aplikována jako průměr na muže a ženy a tím dochází k transferu prostředků od mužů k ženám, protože ženy mají delší dobu dožití než muži.

Demografická nestabilita je automaticky balancována faktorem doby dožití. Systém je tedy z definice založen na pojistně-matematických zásadách. Výpočet penze navíc počítá s pojistně-technickou úrokovou mírou ve výši 1,6% a přináší tak penzistům participaci na růstu ekonomiky a tedy platů. Výše penzí nebudou fixní, ale budou každý rok upraveny na základě inflace a rozdílu mezi aktuálním růstem reálných mezd a 1,6 % použitými k jejich výpočtu.

Výsledkem výše uvedených principů jsou fakta, kdy výše penze a míra náhrady příjmu penzí (Replacement Ratio) roste tak, jak roste zůstatek virtuálního účtu s prodlužováním doby placení příspěvků, dále tak jak je výše starších příspěvků indexována a dobou pobírání penze klesá.

Rozdíl je značný a například u člověka narozeného v roce 1975 s průměrnou mzdou, který pracuje od 22 let, bude jeho příjem penze (Replacement Ratio) v 60 letech činit 37%, v 65 letech 46% a v 70 letech již 61%. U tohoto člověka bude očekávaná doba dožití ve věku 65 let téměř 21 let, tedy tento člověk se pravděpodobně dožije 86 let, pokud se dožije 65 let. Další část náhrady penze bude financována druhým pilířem FDC. Třetím pilířem švédského penzijního systému je komerční pojištění.

Odchod do důchodu

Důležitou otázkou je minimální věk odchodu do penze, kdy má osoba možnost začít čerpat penzijní prostředky. Tento věk by měl být nastaven tak, aby výše penze nebyla nižší než je přijatelné a člověk se tak nedostal pod hranici definující chudobu. Je reálné,

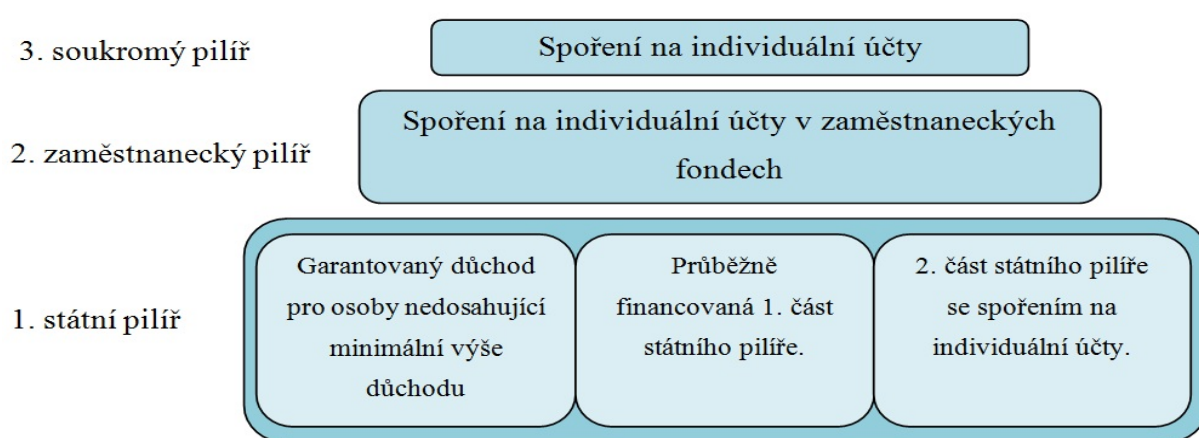

aby Švédové pracovali až do 65 let a penzijní systém s tímto počítá. Legislativa dále dává lidem právo prodloužit odchod do penze až na 67 let.³³

Tři pilíře švédského důchodového systému

Důchodový systém se ve Švédsku opět skládá ze tří pilířů, obdobně jako ve většině zemí Evropy, dle přiloženého obrázku:

Obrázek 4: Schéma švédského důchodového systému³⁴

1. státní pilíř má dvě povinné části pro každého obyvatele nad 16 let. První část je založena na průběžném financování. Výše důchodu z tohoto systému závisí na velikosti odvodů a době pojištění. Čím déle občan platil pojistné, tím vyšší dávku bude v důchodu dostávat. Do systému se odvádí 16 % z příjmů.

Dalších 2,5 % z příjmů se v prvním pilíři spoří ve fondové části formou soukromého pojištění na osobní virtuální účty, ze které občané získávají tzv. prémiovou dávku. Virtuální účet znamená, že fyzicky se peníze nikde nehromadí. Jde o přehled toho, kolik člověk uspořil a na kolik bude mít v důchodu nárok. Fondy jsou soukromé i státní

³³ <http://www.penzize.cz/investice/14572-penzijni-system-ve-svedsku>

³⁴ <http://www.uzijsiduchod.cz/novinky/duchodovy-system-ve-svedsku/>

a účastníci si mohou vybrat jeden nebo i více fondů, ve kterých budou jejich prostředky zhodnocovány.

Celkově je do 1. pilíře odváděno 18,5 % z hrubého příjmu zaměstnance, z toho zaměstnanec platí 9,25 % a zaměstnavatel druhou polovinu odvodu. Každý obyvatel žijící v zemi alespoň 40 let, a který dosáhl věku 65 let má z prvního pilíře nárok na garantovanou neboli základní penzi. Vyplácí se z daňových příjmů státu a je určena pro chudší obyvatele země, kteří nedosáhnou ani na minimální výši standardního důchodu vypláceného z průběžného systému.

Nárok na maximální výši důchodu mají Švédové po 40 letech placení příspěvků do státního pilíře. Výše dávek se proporcionálně krátí s počtem odpracovaných let. Standardní věk odchodu do důchodu je 65 let, minimální věk je 61 let, maximální pak 67 let. Po dosažení 55 let a doby pojištění 28 let lze odejít do předčasného důchodu. Prémiová penze je vyplácena formou pravidelné doživotní penze stejně jako standardní důchod z průběžně financovaného pojištění. Finanční prostředky na individuálních účtech osob, které zemřou v produktivním věku, jsou rozděleny mezi ostatní pojištěnce stejné generace.

2. pilíř je tvořen zaměstnaneckými fondy, jsou dobrovolné, a stát do něj příliš nezasahuje. Zaměstnavatelé jsou povinni na základě kolektivních smluv umožnit svým zaměstnancům spořit si do zaměstnaneckého důchodového fondu. Výše příspěvků je dobrovolná a pohybuje se v rozmezí 2 – 5 %.

V současné době jsou v těchto fondech zapojeni téměř všichni zaměstnanci (zhruba 90 % zaměstnanců, kteří jsou zapojeni do jednoho ze čtyř hlavních zaměstnaneckých důchodových schémat). Takový počet účastníků zaměstnaneckých fondů zvyšuje finanční stabilitu důchodového systému a tím se zmenšuje závislost důchodců na státních dávkách.

3. pilíř je dobrovolným soukromým důchodovým připojištěním. Každý si může spořit pomocí soukromých penzijních fondů nebo pojišťoven a zajistit se tak ještě lépe na stáří. Pilíř je státem podporovaný ve formě daňových úlev.

Shrnutí penzijního systému ve Švédsku (reforma 1999)³⁵

Třípilířový systém

1. pilíř: 16 % mzdy na virtuální účet v PAYG systému, z něj se vyplácí penze. Do tohoto pilíře se započítávají i dávky a doba studia,

- 1. pilíř je průběžně balancován (indexace budoucích důchodů), takže vláda je ušetřena nepříjemné povinnosti prodlužovat hranici odchodu do důchodu a dalších parametrických změn systému. Vše přednastaví každoroční úprava systému,

2. pilíř: 2,5 % ze mzdy povinně do fondu,

3. pilíř: zaměstnanecké fondy (spoří v nich více než 90 % zaměstnanců),

- Stát garantuje minimální penzi financovanou z daní (nárok mají osoby žijící v EU, minimálně po 40 let, ve věku minimálně 65 let),
- Existuje možnost spořit si individuálně – daňové zvýhodnění,
- Důchodový věk je min. 61 let (pro 1. a 2. pilíř). Je ale možné se rozhodnout pro pozdější odchod (nárok pracovat do 67 let),
- Náhradový poměr viz tabulka 8.

4.1.4. Penzijní systém v USA

Penzijní systém v USA patří mezi tradičně kombinované systémy s nepovinným druhým pilířem. Jedna ze světových velmocí Spojené státy Americké bývá často spojována s blahobytem a vysokým životním standardem svých obyvatel.

Americký důchodový systém stojí obdobně jako mnoho ostatních penzijních systémů v dalších státech světa na třech základních pilířích. Obyvatelům střední třídy v důchodovém věku zajišťuje téměř stejnou životní úroveň, na kterou byli po celý život zvyklí.

---

³⁵<http://www.ceskereformy.cz/svedsko/>

První pilíř - Social security

První pilíř je standardní průběžně financovaný systém státních důchodů, do kterého odvádějí všichni pracující 7,65 % své hrubé mzdy. Zaměstnavatel odvádí dalších 7,65 % z hrubé mzdy za své zaměstnance. Po dosažení důchodového věku čerpají zaměstnanci státní penzi. Nárok na důchod vzniká v 65 letech, u osob narozených po roce 1959 až v 67 letech.

Druhý pilíř 401 (k)

Druhý pilíř s velice zvláštním jménem je postaven na soukromém investování zaměstnanců s výrazným přispěním zaměstnavatelů a daňovými úlevami. Zaměstnanec investuje podle svého vlastního uvážení do různých otevřených podílových fondů, které mu zaměstnavatel nabídne. Firma jen eviduje stav jeho majetkového účtu, ale neodpovídá za investiční rozhodnutí svých zaměstnanců.

Druhý pilíř důchodového spoření má tři hlavní výhody. Firmy zpravidla přispívají 50 centů ke každému investovanému dolaru svých zaměstnanců až do výše 6 % jejich hrubé mzdy. Zaměstnanec si může investovanou částku až do výše \$ 15 000 ročně odečíst ze základu daně z příjmů a tím využít daňovou úlevu. Poslední výhodou spoření je to, že kapitálové a dividendové výnosy jsou zdaňovány až v období čerpání, což je mnohem výhodnější, než kdyby se zdanění odečítalo každoročně už během spořicí fáze.

Peníze vložené do tohoto pilíře zde musí zůstat až do překročení 59. roku života spořitele. Pokud by si je vybral dříve, přišel by o daňové zvýhodnění a zaplatil by pokutu.

Třetí pilíř - IRA (Individual Retirement Account)

Poslední pilíř představuje daňově zvýhodněné soukromé dlouhodobé investování bez příspěvku zaměstnavatele. Je postaveno na podobných principech jako 2. pilíř a nabízí možnost odpočtu až \$ 5 000 investovaných do IRA ze základu pro daň z příjmů a zdanění výnosů až v období čerpání.

Přes režim IRA investují Američané především do podílových fondů a do akcií, ETF a jiných finančních derivátů.

Alternativní zabezpečení na stáří

Vyjma výše uvedených tří pilířů existují i další možnosti, jak se zabezpečit na stáří, protože existuje celá řada dobrovolných důchodových programů. V mnohých velkých amerických podnicích fungují odbory, které v minulosti prosazovaly poskytování firemních penzí bývalým zaměstnancům. Na základě kolektivních smluv se podnik zavazoval vyplácet svým bývalým zaměstnancům po odchodu do důchodu doživotní dávky.

Každý občan může investovat podle svých vlastních možností pomocí jakýchkoliv jiných nástrojů bez pomoci státu i zaměstnavatele, což je v posledních období obvyklé.

Konzervativní přístup penzijního systému

V Americe se politici s problémem stárnutí populace poprali v konzervativním stylu. Občany upozornili na to, aby od státního pilíře nečekali žádné zázraky a spoléhali sami na sebe. Lidé přestávají spoléhat na státní nebo podnikové penze. Aktivně se snaží zhodnocovat své úspory a zajistit se na stáří. Každý si musí našetřit a stát mu k tomu pomáhá daňovými úlevami.

Odchod do důchodu

Předčasný důchod je umožněn v 62 letech, ale dochází k výraznému krácení státního důchodu. Z tohoto důvodu se pro předčasný důchod rozhodne zpravidla mnohem méně lidí, než je tomu v celkem liberální Evropě.³⁶

Shrnutí penzijního systému v USA

Třípilířový systém

1. pilíř: státní průběžný (Social Security)

- Zaměstnanec i zaměstnavatel odvádějí každý 7,65 % z hrubé mzdy,
- Odchod do důchodu se posouvá postupně na 67 let (možnost předčasně odejít v 62 letech, důchod se ale snižuje na 70 %),

---

³⁶ <http://www.uzijsiduchod.cz/novinky/duchodovy-system-v-usa/>

- Náhradový poměr závislý na výši příjmu, od 60 % pro lidi s nejnižšími příjmy a postupně klesá na 25 % , přesné údaje viz tabulka 8.

2. pilíř: zaměstnanecké fondy - daňově zvýhodněné, většinou dotované zaměstnavateli,

- v minulosti dost poddimenzované kvůli nepříznivému demografickému vývoji i odborům, které dávaly velkorysé sliby – viz krach General Motors,
- v tomto pilíři se postupně přechází ze systému, který definuje výstup na konci bez ohledu na výši příspěvku na systém výplaty vztažené k částce, která byla naspořena,

3 pilíř: soukromé, státem zvýhodněné spoření.³⁷

4.1.5. Penzijní systém v Německu

Penzijní systém v Německu je plně průběžným systémem. Spolková republika Německo jako jedna z prvních států Evropy začala svým občanům poskytovat důchodové pojištění již během 19. století.³⁸

Nárok na výplatu penze

Nárok na výplatu starobních důchodů, mohou obyvatelé uplatit v případě splnění dvou základních podmínek.

Odchod do důchodu

Musí dosáhnout důchodového věku, který je aktuálně ve výši 65 let. V letech 2012 až 2029 bude však docházet k postupnému navyšování důchodového věku až na 67 let. Žadatel o důchod musí být pojištěn minimálně 40 let a alespoň 30 let musí finančně přispívat do prvního důchodového pilíře. Od roku 2023 se povinná doba pojištění a doba placení příspěvků zvedne o 5 let.

---

³⁷http://www.csas.cz/static_internet/cs/Komunikace/Tiskove_centrum/Prezentace_novinari/Prilohy/110301_penzijni.pdf

³⁸ <http://www.uzijsiduchod.cz/novinky/duchodovy-system-v-nemecku/>

Po dosažení věku 63 let a 35 letech účasti na důchodovém pojištění si Němci mohou zažádat o předčasný důchod. Na druhou stranu mohou pracovat i během pobírání starobního důchodu, pokud jejich výdělek nepřesáhne maximální výši jejich výdělku před vstupem do důchodu.

Po splnění výše uvedených podmínek si musí Němci o důchod zažádat sami u příslušného úřadu důchodového zabezpečení. Německu se důchod nedostává automaticky, je nutné o penzi zažádat.

Důchodový systém je stejně jako u dalších států světa tří pilířový.

Tři pilíře německého důchodového systému

První pilíř

Je státním a funguje na principu solidarity. Pojištění platí zaměstnanec i zaměstnavatel rovným dílem, 9,95 % z hrubé mzdy zaměstnance. Zaměstnanci, kteří vydělávají mezi 400 € (10 000 Kč) a 800 € (20 000 Kč) platí sníženou sazbu pojištění ve výši 4,9 %. Osoby s menším příjmem, než je 400 €, se mohou důchodového pojištění v prvním pilíři účastnit dobrovolně. OSVČ odvádějí do I. pilíře 19,9 % ze svých hrubých příjmů. Minimální měsíční příspěvek na důchodové pojištění činí 78,40 €.

Druhý pilíř

Je tvořen dobrovolným zaměstnaneckým důchodovým pojištěním, které má v Německu přibližně dvou set letou tradici. Stát tento pilíř podporuje ve formě daňových úlev. Zaměstnavatelé jsou povinni pro své zaměstnance tyto fondy zřídit, zaměstnanci tuto možnost mohou, ale nemusí využít. Na financování fondů se podílí ve většině případů zaměstnanec i zaměstnavatel.

Třetí pilíř

Je dobrovolný a obsahuje především kapitálové životní pojištění. V prvním pilíři jsou povinně pojištěny všechny osoby starší 16 let vykonávající výdělečnou činnost, OSVČ, učni a osoby se zdravotním pojištěním, které pracují ve schválených dílnách, osoby vykonávající vojenskou nebo civilní službu. Existují i jisté výjimky, které jsou pojištěny dobrovolně. Zbylé dva pilíře důchodového systému jsou dobrovolné, což by se však mělo změnit.

Svoji současnou podobu získal důchodový systém v Německu roce 2001, kdy byla provedena reforma důchodového systému. Reforma měla podpořit spoření německých občanů v soukromých penzijních fondech ve formě daňových úlev a státních příspěvků.

Plánované změny

V Německu stejně jako v ČR je povinný jen státní pilíř. Německá vláda však plánuje zavedení povinné účasti také pro doplňkové spoření od roku 2019. Jsou připravovány i další změny, jako například větší zohledňování rozdílů mezi osobami s různými příjmy a různými dobami spoření.

Plánuje se navýšení důchodu ženám, neboť ve většině případů platí to, že mají menší důchody než muži, protože kvůli výchově dětí přerušily na nějaký čas svoji výdělečnou činnost. Plánované změny se dotknou ekonomicky aktivních důchodců pobírajících předčasný důchod. Německo se přiklání ke snížení pobírané výše předčasného starobního důchodu, pokud si důchodce vydělá více než 400 € (10 000 Kč) měsíčně.

Shrnutí penzijního systému v Německu

Třípilířový systém

1. pilíř: průběžný s odvodem na důchodové pojištění ve výši 19,9 %, zaměstnanec i zaměstnavatel hradí poloviny, tedy 9,95 %,
  2. pilíř: účast je dobrovolná, zaměstnanecké důchodové pojištění,
  3. pilíř: účast je dobrovolná, především kapitálové životní pojištění,
- Náhradový poměr viz tabulka 8.

4.2. Komparace modelů

Kapitola předkládá porovnání jednotlivých modelů penzijního pojištění ve vybraných zemích světa.

- **Demografický vývoj** - je příčinou odlišných důchodových politik a demografický vývoj je zároveň nejdůležitější z hledisek.
- **Solidarita a spravedlnost modelů penzijního pojištění** - rozdílnost jednotlivých modelů vyplývá z kulturního, historického i politického vývoje daných zemí světa.
- **Poměr důchodu ke mzdě** - ochrana starších lidí před chudobou je prioritním úkolem penzijního pojištění.
- **Výdaje na důchodové systémy** - veřejné výdaje na důchody jsou jednou z největších položek sociálních výdajů všech zemí.

Vyspělé země i ČR řeší prodlužující věk a klesající porodnost a tím stárnutí obyvatelstva parametrickými změnami svých penzijních systémů a mezi hlavní světové trendy v současnosti lze zařadit:

Zvyšování důchodového věku

Většina vyspělých zemí světa prodloužila věk odchodu do důchodu na 65 let a to stejně u mužů i žen, ČR není výjimkou, u ostatních zemí je to otázkou času, druhou otázkou zůstává, zda je to reálné a kolik populace bude schopno pracovat

Znevýhodňování předčasného důchodu

Na zvyšování věku odchodu do důchodu obyvatelé reagují tím, že využívají možnost odchodu do předčasného důchodu, ačkoliv je vyplácená penze nižší, než při klasickém nástupu do důchodu starobního a oblíbenost předdůchodu zejména v Evropě včetně ČR stoupla, oproti USA, kde se k předčasnému důchodu přikloní méně lidí. Trend Evropanů je raději v době svého ekonomicky aktivního období nastřádat vlastní úspory na penzi.

Ve srovnání na stáří se ČR zdaleka nepřiblížila Evropě a ostatním zemím. Díky stoupající tendenci odchodu do předčasného důchodu se předdůchody znevýhodňují. Jednak

se důchody finančně krátí po celou dobu penze a zvyšuje se i věk pro odchod do předčasného důchodu.

Zvýšení potřebného počtu let

Potřebná doba pojištění je vlastně doba, kdy obyvatele platí sociální pojištění státu. Ze zákona jsou určeny doby tzv. náhradní doby pojištění, kdy obyvatele neodvádí pojistné, ale stejně se doba započte, jako kdyby pojistné hradili (doba studia, doba evidence u úřadu práce, vojenská služba, civilní služba, péče o dítě, pobírání nemocenských dávek, pobírání invalidního důchodu apod.).

Všeobecně se potřebná doba pojištění prodlužuje a ČR není výjimkou a v případě nesplnění podmínky není nárok na starobní důchod a obyvatele jsou odkázáni na sociální dávky, které se také v průběhu let ponížují a u všech států dochází k zpřísnování podmínek pro výplatu důchodu. V průměru se potřebná doba pojištění pohybuje okolo 40 let, u některých zemí je vyšší,

Zvyšování úlohy dobrovolného spoření

V dnešní USA i v ostatních zemích dosahuje státní penze z průběžného systému kolem zhruba 40 % čistého příjmu dosahovaného před odchodem do důchodu u obyvatele, který pobíral celý život průměrnou mzdu. V ČR je to více cca 50 %, ale v úvaze, že to pro 95 % obyvatel je jediný zdroj příjmu v době odchodu do důchodu není pozitivní. Ve vyspělých zemích je nutné mít vlastní spoření a postupně se tento vývoj přesunuje i do ostatních zemí. Konečná penze se skládá ze tří složek, tedy tří pilířů a je to složka státní penze z průběžného penzijního systému, dále penze z povinného spoření v penzijních fondech a poslední je z dobrovolného spoření. Příjmy z dobrovolného spoření v různých finančních produktech je hlavním příjmem důchodců v USA. Vyspělé státy podporují dobrovolné spoření, například státním příspěvkem při splnění zákonných podmínek u podporovaného finančního produktu v ČR penzijní pojištění, nebo možností snížit si daňový základ o zaplacené částky na podporovaném produktu v ČR u penzijního připojištění i u životního pojištění. V systému ČR jsou rezervy v řešení, aby se podpora ze strany státu stala efektivnější než doposud. Pokud by si obyvatele mohli ukládat své vlastní úspory, rozhodně by se poměr mezi průměrem čisté mzdy a průměrem penze zvýšil, ale při momentálním daňovém zatížení nemají především osoby s nižšími příjmy možnost se sami zabezpečovat a v tom je zásadní problém celého důchodového systému.

Porovnání vybraných zemí světa a ČR

Pro porovnatelnost jsou i u ČR uvedeny údaje z publikace „Pensions at a Glance 2013: Retirement-Income Systems in OECD and G20 Countries“. Důchody jsou však v ČR v naprosté většině případů vypláceny čisté. Důchodci tedy ze svého důchodu neodvádí daň z příjmu, sociální ani zdravotní pojištění. Mzdy a platy naproti tomu zdanění podléhají. Proto je přesnější porovnávat čistou mzdu a důchod. Tento údaj má lepší vypovídající schopnost, proto jsou data v tabulce jednotlivých zemí seřazeny podle tohoto sloupce.³⁹

Z hodnocených zemí mají všechny možnost využít předdůchod, jen se liší v podmínkách a v době, kdy je možné do předdůchodu vstoupit. Nejdříve se může v Chile, podmínkou je mít naspořeno viz kapitola Penzijní systém v Chile.

Potřebná doba pojištění se také liší od 20 let u Chile, 25 – 35 v ČR, 35 let v USA a nejdéle je doba pojištění ve Švédsku a v Německu.

Důchodový věk se pohybuje u všech vybraných zemí od 60 do 67 let a v Chile, ČR, Polsku jsou ženy zvýhodněny, ale v ČR jsou zvýhodněny pouze ženy narozené do roku 1977, poté se důchodový věk srovnává s muži.

Náhradový poměr, jinak řečeno poměr mezi průměrným důchodem a průměrným čistým příjmem se také liší od nejnižšího v USA, kde je tendence, že lidé vědí, že jen na stát se nemohou spoléhat a k tomu tak přistupují, následuje Chile, kde je důchodová politika nastavena obdobně a další země jsou v pořadí Švédsko, Německo, Polsko a poslední nejvyšší poměr má ČR.⁴⁰

---

³⁹ <http://www.oecd.org/>

⁴⁰ Pensions at a Glance 2013: Retirement-Income Systems in OECD and G20 Countries

Tabulka 8: Porovnání vybraných zemí a ČR

Vybrané státy	Důchod versus hrubá mzda (100 % průměrná mzda)	Důchod versus čistá mzda (100 % průměrná mzda)	Věk do důchodu pro muže (v letech)	Věk do důchodu pro ženy (v letech)	Potřebná doba pojištění (v letech)	Možnost odejít do předdůchodu (v letech)
Chile	41,9 %	51,8 %	65	60	Minimálně 20	kdykoli – musí být naspořeno
Polsko	48,8 %	59,5 %	65	60	40 muži a 35 ženy	V 60 letech a důchod velmi krácen
USA	38,3 %	47,3 %	Od roku 2008 je věk 66 let a od roku 2022 bude 67 let	Od roku 2008 je věk 66 let a od roku 2022 bude 67 let	35	v 62 letech a důchod velmi krácen
Švédsko	55,6 %	55,3 %	65	65	40	V 55 letech pokud doba pojištění byla aspoň 28 let
Německo	42 %	57,1 %	65 let a osoby narozené po roku 1964 67 let	65 let a osoby narozené po roku 1964 67 let	40	v 63 letech a 35 let potřebná doba pojištění
Česká republika	52,2 %	64,7 %	Podle data narození od 1936 – 1977 od 60 – 67 let	Podle data narození a dětí od 1936 – 1977 od 60 – 67 let	25 – 35	V 60 letech a velmi krácen

4.3. Zhodnocení jednotlivých pilířů důchodového systému ČR

I. pilíř

Pozitiva důchodového pojištění

- systém spravuje a garantuje stát,
- dle aktuálních příjmů placené pojistné, nemá-li někdo příjem, neplatí pojistné (osvobozeny nejsou osoby samostatně výdělečně činné, pokud vykonávají hlavní činnost, jsou povinny platit odvod z minimálního vyměřovacího základu),
- relativně vysoké dávky pro osoby s nižšími příjmy – kvůli redukcí dosažených příjmů existuje tzv. náhradový poměr (poměr mezi poskytovaným starobním důchodem a předchozí mzdou) nejvyšší při nízkých příjmech.

Negativa důchodového pojištění

- naspořené prostředky nejsou předmětem dědictví,
- nejistota výše dávek v příštím období – výpočty mohou být upravovány kdykoliv, pravděpodobnost výrazného snížení budoucích dávek
- silný prvek solidarity systému – vyšší příjmy a s tím spojené vyšší odvedené pojistné se v nárůstu důchodu u těchto osob výrazně neprojeví, nebo jen velmi omezeně a v systému jsou osobám s vyššími příjmy vyplácené relativně nízké dávky.

Hodnocení I. pilíře

V prvním pilíři lze hodnotit kladně, že je systém spravován státem, ale na druhou stranu může být státem kdykoliv upraven, změny mohou být markantní. K případným změnám může dojít velmi rychle a je nutné brát v potaz výši deficitu důchodového pojištění. Naděje účastníka důchodového pojištění, který celý život poctivě odváděl státu vysoké pojistné a který se těší na zasloužený odpočinek se zajištěnou penzí se může rozplynout, neboť mu může být při dosažení důchodového věku vypočtena relativně nízká částka v poměru k jeho příjmům. Výši budoucích důchodů nelze jasně a přesně stanovit.

Veškeré státem udávané kalkulačky pro výpočet důchodu jsou jen orientační. Problémem je riziko vysoké závislosti na demografickém vývoji, tedy rostoucí počet důchodců a snižující se počet ekonomicky aktivních povede ke snižování důchodů v poměru ke mzdám, vysoká míra solidarity při redistribuci je nepříznivá pro vyšší

příjmové skupiny a může být pro obyvatele s vyššími příjmy demotivující.

Opačně pro osoby s nižšími příjmy je u prvního pilíře pozitivní míra solidarity. Všeobecně na ní spoléhá 95 % celé populace. Systém omezuje účastníkům rozhodovat o svých naspořených prostředcích, protože nejsou zahrnuti do dědictví.

Kladně může působit na veřejnost princip zabezpečení, že odvedené pojistné slouží pro zajištění příjmů v době po odchodu do důchodu a nelze je postihnout exekucí, pokud již je dávka vyplácena, tak exekuci podléhat může.

II. pilíř

Pozitiva důchodového spoření

- úspory náleží konkrétnímu účastníkovi,
- úspory jsou předmětem dědictví ve fázi spoření a mohou být děděny i ve fázi výplaty,
- úspory nepodléhají exekuci,
- dle aktuálních příjmů placené pojistné, nemá-li někdo příjem, neplatí pojistné,
- přísná regulace, nízké poplatky,
- úspory se zvyšují úměrně s dobou spoření,
- platí přímá úměrnost mezi výší dávek,
- neexistuje přerozdělování naspořených prostředků na dávky pro osoby s nižšími příjmy.

Negativa důchodového spoření

- nelze ze systému vystoupit,
- doba výplaty dávek je závislá na získání nároku na důchod z prvního pilíře a tím jsou prostředky nedostupné i když jsou na důchodových účtech,
- nelze úspory vyplatit najednou jako je to u třetího pilíře,
- riziko insolvence penzijních společností,
- riziko problémů na kapitálových trzích – finanční krize,
- riziko insolvence zaměstnavatele, porušení povinností,
- politické riziko,
- při krátké účasti nedostatečné zhodnocení.

Hodnocení II. pilíře

V druhém pilíři je výhoda rozložení rizik do různých investičních a spořicíh nástrojů a snížení závislosti na státu jako jediném zdroji budoucích příjmů. V opačném případě při nesprávném investování se obnoví závislost na státu jako jediném zdroji příjmů v důchodu.

V delším horizontu působí kladně předpoklad postupného zhodnocování a výsledný vyšší důchod než jen z prvního pilíře, ale při krátkém investování nepostačující zhodnocení a velké riziko i u dlouhodobého investování v případě nevhodného investování. Naspořené prostředky se nijak nerozdělují na dávky osobám s nižšími příjmy a náleží účastníkovi a úspory se stávají součástí dědictví ve fázi spoření a mohou být děděny i ve fázi výplaty a úspory nepodléhají exekuci, ale v době výplaty už podléhají. Produkt je levnou variantou investování oproti jiným druhům investování, která je vykoupena nelikviditou prostředků uložených na důchodových účtech. V době bez příjmu není nutnost platit pojistné, výhodou jsou nízké poplatky a regulace. Čím delší dobu účastník spoří, tím vyšší jsou naspořené částky. Zásadní nevýhodu a díky ní níká účast tvoří je fakt, že není možné ukončení účasti a vystoupení se systému.

Další nevýhodou je princip výplaty dávek v okamžiku získání nároku na důchod z prvního pilíře, prostředky jsou nedostupné na důchodových účtech a vzhledem k politické situaci a stálému prodlužování odchodu do důchodu se může stát, že účastníci si své úspory neužijí. Druhý pilíř má ještě hrozby ve formě rizik insolvence penzijní společnosti, riziko problémů na kapitálových trzích, stačí zmínit finanční krize, riziko insolvence zaměstnavatele a porušení jeho povinností, riziko politické a riziko nedostatečného zhodnocení při krátké účasti, riziko ztráty při nevhodném investování a riziko nepojištěných vkladů. Otázkou zůstává zda tolik rizik na jednoho občana spořicího na důchod není příliš. V některých zemích již pochopili nefunkčnost druhého pilíře a připravují změny systému.

III. pilíř

Pozitiva doplňkového penzijního spoření

- úspory náleží konkrétnímu účastníkovi,
- účastník si sám organizuje výši příspěvků dle své momentální životní situace, platby lze přerušit či odložit,

- zahájení ani ukončení účasti není omezeno,
- naspořené prostředky jsou předmětem dědictví,
- nízké poplatky, přísná regulace,
- existuje přímá úměra mezi výší dávek a naspořenými prostředky, bez možnosti přerozdělení na dávky pro osoby s nižšími příjmy.

Negativa doplňkového penzijního spoření

- riziko insolvence penzijních společností,
- riziko problémů na kapitálových trzích – finanční krize.

Pozitiva penzijního připojištění se státním příspěvkem

- úspory náleží konkrétnímu účastníkovi,
- účastník si sám organizuje výši příspěvků dle své momentální životní situace, platby lze přerušit či odložit,
- zahájení ani ukončení účasti není omezeno,
- naspořené prostředky jsou předmětem dědictví,
- nízké poplatky, přísná regulace,
- existuje přímá úměra mezi výší dávek a naspořenými prostředky, bez možnosti přerozdělení na dávky pro osoby s nižšími příjmy,
- záruka nezáporného výnosu, tzv. černé nuly,
- možnost až polovinu úspor čerpat po 15 letech spoření.

Negativa penzijního připojištění se státním příspěvkem

- riziko insolvence penzijních společností,
- riziko problému na kapitálových trzích – finanční krize,
- nižší výnos díky konzervativnímu způsobu investování.

Hodnocení III. pilíře

Třetí pilíř je nutné rozdělit na nově vzniklé doplňkové penzijní spoření a stávající penzijní připojištění se státním příspěvkem. Mezi společné výhody obou produktů patří, že úspory náleží konkrétnímu účastníkovi, výši příspěvků si určuje účastník sám, podle svého vlastního zvážení, dokonce může spoření přerušit či odložit. Není omezen zahájením ani ukončením účasti, úspory jsou součástí dědictví. Výhodou je přísná regulace a nízké

poplatky a výše dávek je přímo úměrná úsporám, bez jejich přerozdělování na dávky pro osoby s nižšími příjmy. Příspěvek zaměstnavatele za daňově velmi výhodných podmínek je zajímavým bonusem produktu. Velkými plusy lze hodnotit možnost čerpání až poloviny úspor po 15 letech spoření a záruka nezáporného výnosu u původního penzijního připojištění. Na druhé straně se s tím pojí riziko nízkého výnosu kvůli konzervativnímu investování.

Hrozbou u obou produktů je riziko insolvence penzijní společnosti, riziko problémů na kapitálových trzích, díky finanční krizi, politické riziko je nižší, ale například hrozí odebrání či snížení státního příspěvku, obdobně jako u stavebního spoření a riziko nepojištěných vkladů. Úspory nejsou chráněny před exekucí. Výsledkem komparace obou produktů je výhoda garance u transformovaných fondů garance nezáporného výnosu a možnost čerpání prostředků po 15 letech spoření. Naproti tomu nevýhodou původního produktu je nízký výnos, který často nepokryje ani inflaci, za což může konzervativní způsob investování. Naopak nespornou výhodou nově vzniklého doplňkového spoření je možnost pobírání předdůchodu a potenciálně vyšší výnos, který není zaručen a může hrozit i ztráta.

5 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo představit a analyzovat modely penzijního pojištění důchodových systémů a srovnat jednotlivé systémy.

Zaručený a pro všechny univerzální penzijní systém zřejmě neexistuje, ale je nutné se učit, hledat a vyvarovat se chyb ostatních států, kteří již mají za sebou reformy penzí, které ale bohužel nesplnily všechna očekávání.

Český stát je státem sociálním a jeho důchodový systém funguje na principu čistě průběžného systému PAYG, založený na solidaritě mezi generacemi a označuje se jako první pilíř. Hlavními charakteristikami systému je jednoduchost a dlouholetá prověřenost, neboť byl zaveden již v 19. století německým kancléřem Ottou von Bismarckem. Systém je s povinnou účastí, založený na solidaritě mezi generacemi a stálou funkčností. Prostředky se neshromažďují, nikam se neinvestují, protože co se na dávkách vybere se hned obratem vyplácí a tím se minimalizují rizika, například riziko nevýhodného investování.

Druhý pilíř je založen na systému investování v tzv. opt-outu do penzijních fondů. Vstup se má vyplatit lidem mladším 40 let a zajímavý může být spíše pro obyvatele s vyššími příjmy blížíci se dvojnásobku průměrného příjmu. Otázkou zůstává, zda občany s nadprůměrnými příjmy vůbec penze a investování do druhého pilíře zaujme kvůli riziku a podmínce nemožnosti ze systému vystoupit. Občan, který disponuje prostředky pro investování se může svobodně rozhodnout pro formu investice, která mu vyhovuje a které rozumí. Důchodová reforma s druhým pilířem zatím nepřinesla významné řešení a převažují nevýhody typu, nelze vystoupit, není záruka nezáporného hodnocení a je nedůvěryhodná i z důvodu politické nestability.

Třetí pilíř je založen na systému investování do účastnických fondů a je na každém, zda zvolí tuto variantu či nikoliv, ale oproti prvnímu a druhému pilíři, má co nabídnout. Úspory jsou pouze účastníka, neexistuje přerozdělování jeho úspor na osoby s nižšími příjmy, vstup a výstup si určuje sám, stejně jako výši úložek, přerušeni nebo odloženi placení, úspory jsou součástí dědictví, možnost předdůchodu, u původního produktu záruka nezáporného výnosu a především možnost až polovinu naspořených úspor po 15 letech vyčerpat. Velmi kladně lze hodnotit možnost příspěvku zaměstnavatele za daňově velmi výhodných podmínek, své příspěvky mohou účastníci využít ke snížení daňové zátěže, což je správnou motivací pro účastníky i zaměstnavatele. Příspěvky ze strany

zaměstnavatele by mohly být vyšší, ale díky vysokému daňovému a sociálnímu zatížení zaměstnavatelů to není možné. Výhoda pro každého účastníka je jasná vyšší státního příspěvku.

Vzhledem k výši deficitu důchodového účtu se kterou se vláda potýká, může použít několik opatření. Může zvýšit odvody do systému, které mají podobu daní, čímž ale dojde k ponížení reálné hodnoty důchodů, může snižovat poměr důchodů k průměrným mzdám a pokud stát bude náhradový poměr ponížovat, bude nutnost potřeby zajistit příjmy v období důchodového věku z jiných, tedy nestátních zdrojů příjmu. Nynější ekonomicky aktivní obyvatelstvo si začne postupně uvědomovat, že stát není do budoucna schopen za daných podmínek udržet náhradový poměr a bude se hledat východisko.

Bakalářská práce seznamuje s fungováním jiných důchodových systémů ostatních zemí, které mohou působit inspirativně a mohly by najít uplatnění i v důchodovém systému České republiky.

Aplikovatelný model pro český důchodový systém může být zavedení individuálních důchodových účtů s kombinací mezigeneračního důchodového systému, který by motivoval k vyšším příspěvkům do systému.

Pravděpodobně většina obyvatel k tomu, aby si odkládali úspory na důchod by uvítala daňové zvýhodnění ze strany státu.

Penzijní systém funguje na principu průběžného systému s posílenou zasluhovostí, individuálními účty a kombinací se soukromými účty pojištění.

Bakalářská práce předložila různé druhy penzijních systémů. Úplné odklonění od systému v ČR jako je v Chile nebo v USA je těžko proveditelné, ale zajímavým je reformovaný kombinovaný systém s povinným druhým pilířem v podobě kterou má Švédsko, která je vyzkoušená a léty prověřená. Kombinuje více pilířů, systém motivuje obyvatele na zapojení se do druhého a třetího pilíře a tím dosahuje stability financí a nezávislost důchodců na státním důchodu.

6 Seznam použité literatury

CIPRA, Tomáš. *Pojistná matematika*. Praha: Ekopress, 2006. 411s. ISBN 80-86929-11-6.

BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.

RYTÍŘOVÁ, Lucie. *Důchodový systém v České republice*. Olomouc, 2013. 115 s. ISBN 978-807263-821-5.

PIKORA, Vladimír; ŠICHTAŘOVÁ, Markéta. *Všechno je jinak aneb Co nám neřekli o důchodech, euru a budoucnosti*. Praha: Grada Publishing, 2011. 224 s. ISBN 978-80-247-4207-6.

RYTÍŘOVÁ, Lucie. *Důchodový systém v České republice*. Olomouc, 2013. 115 s. ISBN 978-807263-821-5.

7 Seznam použitých zdrojů

Bezděk, Vladimír: Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf

<http://www.mpsv.cz/cs/3>

http://www.mpsv.cz/files/clanky/2235/zaverecna_zprava.pdf

<http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/profil-organizace/>

<http://icv.vlada.cz/scripts/modules/advice/detail.php?id=647>

http://idea.cerge-ei.cz/documents/kratka_studie_2012_07.pdf

<http://duchodovareforma.mpsv.cz/cs/4>

<http://zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/na-duchodovem-uctu-chybi-stale-vice-penez-loni-uz-49-miliard-958178>

http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/kulaty_stul:_starnuti_obyvatel_ceske_republiky_prezentace20120131

<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/seniori>

<http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/vyse-a-platba-pojistneho/>

<http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/BE2C8116-FF17-4660->

[BEEF6693A4B2E373/0/PBD2013_web.pdf](http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/BE2C8116-FF17-4660-BEEF6693A4B2E373/0/PBD2013_web.pdf)

<http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>

<http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/penzijni-sluzby-a-systemy/ii-pilir-duchodove-sporeni>

http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/postaveni_dohledu/penzijni_spolecnosti_a_fondy/index.html

<http://duchodovakalkulacka.mpsv.cz/>

<http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/penzijni-sluzby-a-systemy/iii-pilir-doplnekove-penzijni-sporeni-a-p>

<http://www.finance.cz/zpravy/finance/365621-penzijni-pripojisti-chcete-vyssi-statni-prispevek-vcas-si-zazadejte/>

<http://www.apfcr.cz/cs/vybrane-ekonomicke-ukazatele/>

<http://www.mpsv.cz/cs/3978>

<http://www.oecd.org/els/public-pensions/2429310.pdf>

[http://bankovnictvi.ihned.cz/index.php?p=900000_d1&article\[id\]=20174410](http://bankovnictvi.ihned.cz/index.php?p=900000_d1&article[id]=20174410)

<http://www.ceskapozice.cz/zahranici/evropa/polsko-meni-penzijni-sstem-ale-proc?page=0,1>

<http://www.ceskereformy.cz/polsko/>

<http://www.penize.cz/investice/14572-penzijni-system-ve-svedsku>

<http://www.uzijsiduchod.cz/novinky/duchodovy-system-ve-svedsku/>

<http://www.ceskereformy.cz/svedsko/>

<http://www.uzijsiduchod.cz/novinky/duchodovy-system-v-usa/>

http://www.csas.cz/static_internet/cs/Komunikace/Tiskove_centrum/Prezentace_novinari/P_rilohy/110301_penzijni.pdf

<http://www.uzijsiduchod.cz/novinky/duchodovy-system-v-nemecku/>

<http://www.oecd.org/>

Pensions at a Glance 2013: Retirement-Income Systems in OECD and G20 Countries

Prezentace Penzijního fondu České Spořitelny, a.s.

8 Seznam obrázků

Obrázek 1: Schéma důchodového systému	14
Obrázek 2: Procentuální zastoupení populace ve věku 65 a více v jednotlivých státech Evropy.....	17
Obrázek 3: Schéma nového důchodového spoření.....	22
Obrázek 4: Schéma švédského důchodového systému.....	41

9 Seznam tabulek

Tabulka 1: Redukční hranice pro výpočet důchodů v roce 2013	18
Tabulka 2: Potřebná doba pojištění	18
Tabulka 3: Věk do důchodu (r = roky, m = měsíce).....	19
Tabulka 4: Porovnání čisté mzdy při účasti a neúčasti na důchodovém spoření.....	23
Tabulka 5: Výpočet dávek z I. pilíře a II. pilíře – metoda výpočtu	24
Tabulka 6: Státní příspěvek penzijního připojištění	28
Tabulka 7: Penzijní společnosti v roce 2013 – 3. čtvrtletí.....	30
Tabulka 8: Porovnání vybraných zemí a ČR.....	52

10 Seznam zkratk

ČR Česká republika

USA Spojené státy americké

OSVČ Osoba samostatně výdělečně činná

OECD Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci

HDP Hrubý domácí produkt

ČSSZ Česká správa sociálního zabezpečení

MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí

EU Evropská unie

PAYG Průběžné financování

NDC Nefinanční příspěvkově definovaný systém

AFP Administradoras de Fond de Pensiones